

บทที่ 5

สถานภาพ บทบาทและการดำรงอยู่ ของประเพณี พิธีกรรมและความเชื่อของชาวไทยเขมร

เนื้อหาบทนี้เป็น การอธิบายความด้วยการนำเสนอข้อมูลที่เป็น การวิเคราะห์ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่เป็นองค์ความรู้เกี่ยวกับสถานภาพของประเพณี พิธีกรรมและความเชื่อของชาวไทยเขมร และนำเสนอ บทวิเคราะห์ข้อมูลด้าน บทบาทของประเพณี พิธีกรรมและความเชื่อ ที่มีอิทธิพลต่อวิถีปฏิบัติของกลุ่มชนในชุมชนชาวไทยเขมร รวมทั้งนำเสนอถึงข้อมูลลักษณะและปัจจัยที่ส่งผลการดำรงอยู่ของประเพณี และพิธีกรรมตามความเชื่อของชาวไทยเขมร

สถานภาพของประเพณี พิธีกรรมและความเชื่อ

สถานภาพของประเพณี พิธีกรรมและความเชื่อของกลุ่มชนชาวไทยเขมรเป็นไปตามวิถีปฏิบัติที่กระทำสืบต่อกันมาตั้งแต่ครั้งอดีต โดยผ่านกระบวนการทางความคิด ทาง การปฏิบัติ และผ่านบริบทหรือปัจจัยที่ก่อกำเนิด ส่งเสริม หรือเพิ่มเติมให้พิธีกรรมตามความเชื่อของชาวชุมชนให้มีสถานะในแนวทางของการดำรงอยู่อย่างแข็งแกร่งหรือเลือนหายไปจากชุมชน

สภาวะการณ์ของประเพณี พิธีกรรมและความเชื่อ

ชาวไทยเขมรในพื้นที่อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี เป็นกลุ่มชนที่มีการอยู่อาศัยมาก่อนจะมีการแบ่งแยกพรมแดนออกเป็น 2 ประเทศอย่างชัดเจนระหว่างราชอาณาจักรไทยกับราชอาณาจักรกัมพูชา กลุ่มชนชาวไทยเขมรเหล่านี้คือกลุ่มชนที่มีเชื้อสายทางชาติพันธุ์เขมรแบบเดียวกับกลุ่มชาวเขมรโดยทั่วไป ทั้งที่อาศัยอยู่เป็นส่วนใหญ่ในกัมพูชา และอาศัยอยู่ในพื้นที่ส่วนต่าง ๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น ในประเทศเวียดนาม เป็นต้น ซึ่งการขีดแบ่งพรมแดนส่งผลให้ชาวเขมรกลุ่มที่อาศัยอยู่บนพื้นที่ที่เป็นอำเภอโป่งน้ำร้อนในปัจจุบันต้องถูกขีดแบ่งออกมาเป็นประชากรของประเทศไทย และแบ่งแยกความเป็นญาติพี่น้องทางชาติพันธุ์ออกจากกัน กลายเป็นกลุ่มพี่น้องสองประเทศ

จากผลของการขีดแบ่งความเป็นญาติพี่น้องทางชาติพันธุ์ออกจากกันเป็นสองประเทศ ทำให้กลุ่มชนชาวไทยเขมรในพื้นที่อำเภอโป่งน้ำร้อน ได้กลายเป็นชนกลุ่มน้อยที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่เป็นดินแดนของประเทศไทย ซึ่งเป็นชนกลุ่มน้อยที่อาศัยอยู่ท่ามกลางวัฒนธรรมรูปแบบต่าง ๆ และมีปะทะสังสรรค์กับวัฒนธรรมที่เป็นแบบเฉพาะของชนชาติไทย การติดต่อปะทะสังสรรค์ทางวัฒนธรรมระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์เขมรกลุ่มใหญ่ที่อยู่ในประเทศกัมพูชา จึงไปเป็นในลักษณะไม่

แนบแน่นเหมือนก่อนจะมีการแบ่งแยกพรมแดน ผลกระทบตามมาอย่างไม่สามารถจะหลีกเลี่ยงได้ ก็คือปัจจุบันวิถีชีวิต ประเพณี พิธีกรรมและความเชื่อต่าง ๆ ของกลุ่มชนทั้งสองกลุ่มเริ่มจะถอยห่าง แปรกแยก และแตกต่างกัน

เมื่อกาลเวลาผ่านไปปรากฏการณ์แห่งการถอยห่างทางวัฒนธรรมระหว่างกลุ่มชนทั้งสอง กลุ่มก็จะถอยห่างออกจากกันไปอย่างต่อเนื่อง ตัวอย่างเช่นพิธีกรรมแซนดูนตามคำเรียกของชาว ไทยเขมรในพื้นที่อำเภอโป่งน้ำร้อน แซนโดนตาเป็นเรียกของชาวไทยเขมรในพื้นที่อัสานใต้ ซึ่ง เป็นพิธีกรรมบูชาเช่นสรวงผิบรรพบุรุษ โดยจะมีการประกอบพิธีในเดือนสิบทางจันทรคติของทุกปี ประสงค์หลักพิธีกรรมเพื่อเช่นสรวงบรรพบุรุษผู้ล่วงลับ รายละเอียดของการประกอบพิธีกรรม หลายอย่างที่แตกต่างกันออกไปจากเคยปฏิบัติเมื่อครั้งอดีต โดยชาวไทยเขมรในพื้นที่อำเภอโป่งน้ำ ร้อนจะเห็นถึงความสำคัญกับวันเป็นตุง (สารทเดือนสิบ) จะประกอบพิธีกันในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 10 น้อยกว่ากลุ่มชนชาวไทยเขมรส่วนใหญ่ที่ศูนย์กลางวัฒนธรรมเขมรปฏิบัติกัน

ปรากฏการณ์แห่งการถอยห่างทางวัฒนธรรมระหว่างกลุ่มชนที่มีรากเหง้าทางวัฒนธรรม จากแหล่งวัฒนธรรมเดียวกัน ผลที่แสดงได้ชัดเจนคือประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อต่าง ๆ ของกลุ่ม ชนทั้งสองกลุ่มปัจจุบันจะมีแตกต่างกันทั้งรูปแบบและลักษณะของพิธีกรรม รวมทั้งภาษาที่ใช้ใน การสื่อสารที่ใช้ภาษาเขมรร่วมกันได้เปลี่ยนแปลงถอยห่างจากกัน กระทั่งในปัจจุบันการสื่อสารด้วย การพูดระหว่างกลุ่มชนที่เป็นชาวไทยเขมรกับกลุ่มชนที่เป็นชาวเขมรในประเทศกัมพูชาสื่อสารกัน เข้าใจได้ยากลำบากขึ้น เหตุผลที่เป็นปัจจัยสำคัญส่งผลต่อปรากฏการณ์ถอยห่างทางวัฒนธรรม ระหว่างกลุ่มชนทั้งสองกลุ่ม มีอยู่ 3 ประการ ดังต่อไปนี้

1. ตัดขาดออกจากกันด้านกายภาพ

จากที่กลุ่มชนชาวไทยเขมรในพื้นที่อำเภอโป่งน้ำร้อน ซึ่งแต่เดิมก็คือกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่ม เดียวกันกับกลุ่มชาติพันธุ์เขมรที่อาศัยอยู่ในประเทศกัมพูชา แต่เหตุผลทางด้านความมั่นคงของทั้ง สองประเทศจึงได้มีข้อตกลงที่จะขีดแบ่งพรมแดนกันอย่างชัดเจนมากกว่าที่เคยเป็นอยู่เมื่อครั้งอดีต ผลก็คือกลุ่มชาติพันธุ์เขมรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่บริเวณที่มีการแบ่งดินแดน ได้ถูกขีดแบ่งออกเป็นกลุ่ม ชนสองกลุ่ม ซึ่งแต่ละกลุ่มได้ถูกขีดแบ่งให้อยู่ในพื้นที่การปกครองที่ต่างประเทศกันที่มีเส้นเขตแดน เป็นตัวกั้นกลาง เขตแดนที่กั้นทั้งสองกลุ่มออกจากกันนอกจากจะเป็นการกั้นพื้นที่ให้แยกออกจาก กันเป็นสองส่วน เส้นเขตแดนยังเป็นเส้นกั้นที่ตัดขาดวัฒนธรรมที่มีอยู่ร่วมกันของกลุ่มชนสองพื้นที่ ให้ขาดออกจากกัน

วิถีชีวิต ประเพณี พิธีกรรมและความเชื่อของชาวไทยเขมรในพื้นที่อำเภอโป่งน้ำร้อน หลักรากที่ถูกขีดแบ่งพรมแดนจนกลายมาเป็นชนกลุ่มน้อยในพื้นที่ของประเทศไทย ชาวไทยเขมร จึงถูกตัดขาดออกจากวัฒนธรรมศูนย์กลางของชนชาติเขมรที่อยู่ในประเทศกัมพูชา วัฒนธรรมที่ครั้ง

อดีตเคยมีอยู่ร่วมกัน ปฏิบัติ และประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ตามความเชื่อในรูปแบบและเป็นไปในแนวทางเดียวกันก็ได้หยุดวิวัฒนาการทางวัฒนธรรมในลักษณะร่วมกัน กลายมาเป็นต่างกลุ่มต่างมีวิวัฒนาการทางวัฒนธรรมในแบบที่เป็นแบบเฉพาะของแต่ละกลุ่มที่แตกต่างกันไป ตามสภาพบริบทต่าง ๆ ที่เข้ามากระทบ

วิวัฒนาการทางวัฒนธรรมเขมรในประเทศกัมพูชาที่เป็นพื้นที่วัฒนธรรมศูนย์กลางเป็นการเปลี่ยนแปลงภายใต้กรอบของวัฒนธรรมศูนย์กลางชาติพันธุ์เขมร ซึ่งชาติพันธุ์เขมรในประเทศกัมพูชาเป็นชนกลุ่มหลักของประเทศ รูปแบบของวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไปจะได้รับการรับรองจากภาครัฐและประชาชนส่วนใหญ่ ซึ่งประชาชนส่วนใหญ่ไม่ได้รวมประชาชนที่ชาวไทยเขมรเขมรเข้าไปด้วย วัฒนธรรมแบบเขมรกัมพูชาจึงวิวัฒนาการไปในแบบที่ไม่อิงบริบทของกลุ่มชาวไทยเขมรที่อยู่ในประเทศไทย ชาวไทยเขมรจึงได้ถูกตัดขาดการมีส่วนร่วมในการกำหนดวิวัฒนาการของวัฒนธรรมในแบบวัฒนธรรมเขมรกัมพูชา

ชาวไทยเขมรในพื้นที่อำเภอโป่งน้ำร้อนมีวิวัฒนาการทางวัฒนธรรมในลักษณะแนวทางที่แตกต่างกันไปจากวิวัฒนาการวัฒนธรรมศูนย์กลางในประเทศกัมพูชา เป็นวิวัฒนาการในแบบเฉพาะของกลุ่ม ที่ไม่ได้ซึมซับวัฒนธรรมเขมรศูนย์กลางมาเป็นมาปัจจัยร่วม เป็นวิวัฒนาการวัฒนธรรมที่อยู่ภายใต้การซึมซับวัฒนธรรมไทยส่วนกลาง ประเพณี พิธีกรรมตามความเชื่อในบางลักษณะจึงได้แตกต่างจากที่กลุ่มชนจากศูนย์กลางวัฒนธรรมเขมรในประเทศกัมพูชาปฏิบัติกันอยู่ รวมทั้งกลุ่มชนชาวไทยเขมรได้ประดิษฐ์พิธีกรรมขึ้นมาเป็นเอกลักษณ์เฉพาะชุมชนหลากหลายพิธีกรรม เช่น พิธีกัณถ์ (ตัดเชือกกรรมพันธุ์) ซึ่งเป็นพิธีกรรมตามความเชื่อบนพื้นฐานความเชื่อที่ว่าผู้ที่เจ็บป่วยนั้นเกิดจากการได้รับเชื้อที่เป็นสิ่งร้าย ๆ มาจากบรรพบุรุษ จะต้องทำพิธีตัดเชือกกรรมพันธุ์ (กัณถ์) เพื่อเป็นการตัดขาดจากสิ่งร้าย ๆ จากบรรพบุรุษถึงจะหายจากโรคร้ายต่าง ๆ ได้ และยังสามารถพบได้อีกหลายพิธีกรรมที่แตกต่างไปจากวัฒนธรรมเขมรศูนย์กลาง

การตัดขาดออกจากกันระหว่างกลุ่มชนที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน เป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดที่ส่งผลกระทบต่อการถอยห่างทางวัฒนธรรมระหว่างกลุ่มชนที่ตัดขาดออกจากกันทางกายภาพด้านพื้นที่ที่อยู่อาศัย ซึ่งการตัดขาดของกลุ่มชนชาวไทยเขมรกับกลุ่มชนชาวเขมรในประเทศกัมพูชา เป็นการตัดขาดด้วยเงื่อนไขความมั่งคั่งระหว่างสองประเทศ ที่ได้สร้างเงื่อนไข กฏระเบียบ และข้อบังคับขึ้นมามากมาย ซึ่งเหล่านี้เป็นส่วนสำคัญที่บังคับไม่ให้กลุ่มชนทั้งสองได้ปะทะสังสรรค์กันทางวัฒนธรรมเหมือนก่อนตัดขาดออกจากกัน

2. บริบททางสังคมแตกต่างกัน

กลุ่มชนชาวไทยเมื่อได้ถูกตัดขาดออกจากกลุ่มชนชาวเขมรในประเทศกัมพูชา ซึ่งเป็นการตัดขาดออกจากกันด้านพื้นที่ทางกายภาพ จึงทำให้กลุ่มชนทั้งสองกลุ่มถูกแบ่งแยกตัดออกจาก

กันให้อยู่สภาพแวดล้อมทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน และกลุ่มชนที่ถูกตัดขาดออกจากกันจึงได้มีวิวัฒนาการทางวัฒนธรรมที่ต่างกันออกไป โดยกลุ่มชาวไทยได้มีวิวัฒนาการทางวัฒนธรรมด้วยการประดิษฐ์พิธีกรรมตามความเชื่อที่สอดคล้องกับวิถีตามบริบททางสังคมที่ได้รับ ซึ่งแตกต่างจากกลุ่มชาวเขมรกัมพูชา ชาวไทยเขมรในพื้นที่ชุมชนก็ได้ประดิษฐ์พิธีกรรมตามความเชื่อขึ้นมาตามฐานคิดที่เป็นไปตามสภาพแวดล้อมที่ชุมชนเผชิญอยู่

ชาวไทยเขมรที่ถูกตัดแบ่งความเป็นญาติพี่น้องออกมาเป็นส่วนหนึ่งของพลเมืองประเทศไทย หรือได้กลายเป็นชาวเขมร “ติดพื้น” ประเทศไทย ชาวไทยเขมรจึงได้รับผลที่มาจาก การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมที่เข้ามากระทบชุมชนที่เป็นการเปลี่ยนแปลงในแบบเฉพาะของประเทศไทย ซึ่งแตกต่างไปจากแนวทางการเปลี่ยนแปลงของกลุ่มชนชาวเขมรที่อาศัยอยู่ในประเทศกัมพูชา ความเป็นตัวตนหรืออัตลักษณ์ความเป็นชาติพันธุ์ของชาวไทยเขมรจึงเป็นไปในแบบที่ซึมซับวัฒนธรรมของชนชาติไทยแต่ยังคงเอกลักษณ์ความเป็นชาติพันธุ์เขมรเดิม ตามเชื้อชาติที่ติดตัวมาตั้งแต่แรกเกิด

ชุมชนชาวไทยเขมรจะเป็นพื้นที่สภาพอากาศร้อนชื้น สภาพพื้นที่เป็นป่ารกทึบซึ่งเหมาะสมกับการแพร่พันธุ์งูกันปล่องที่เป็นพาหะนำพาโรคไข้มาเลเรียหรือที่ชาวชุมชนเรียกว่าไข้ป่า ไข้มาเลเรียจึงระบาดเป็นอย่างมากในชุมชนชาวไทยเขมร ชาวชุมชนจึงได้ประดิษฐ์พิธีกรรมการรักษาพยาบาลเพื่อใช้ในการประคับประคองคนในชุมชนให้ผ่านพ้นอาการเจ็บป่วยจากไข้มาเลเรียด้วยการนำปฏิกิริยาความร้อนของไฟมาใช้ในการรักษาพยาบาลอาการเจ็บป่วย โดยจะนำไฟมาจุดที่บริเวณท้องของผู้ป่วย ที่เรียกเป็นภาษาไทยเขมรว่าพิธี “ไอ้จี่ปะวะ” ซึ่งเป็นวิธีการรักษาตามแบบของความเชื่อเชิงภูมิปัญญาพื้นบ้าน โดยอาศัยเชื้อไฟที่ได้จากขุขของดินเตารั้ง ซึ่งวิธีการรักษาลักษณะนี้ถือได้ว่าเป็นอัตลักษณ์ที่แตกต่างไปจากกลุ่มชนเขมรในพื้นที่ประเทศกัมพูชา รวมทั้งแตกต่างไปจากกลุ่มชาวไทยเขมรพื้นที่อื่น ๆ ที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย วิธีการรักษามีอาจารย์ (หมอพิธี) เป็นผู้ประกอบพิธีกรรมด้วยการนำเชื้อไฟมาวางไว้ที่บริเวณท้องของผู้ป่วย เป็นจำนวน 4 จุด และนำไฟมาจุดที่เชื้อไฟนั้นและปล่อยให้มอดดับลง ซึ่งวิธีการรักษาพยาบาลตามความเชื่อในลักษณะเป็นที่แพร่หลายอย่างมากในชุมชนพื้นที่ และวิธีการรักษานี้ยังคงอยู่ในชุมชน แต่ไปในลักษณะไม่เข้มข้นเหมือนเมื่อครั้งอดีตที่การรักษาพยาบาลสมัยใหม่ยังเข้าไปไม่ถึงพื้นที่ชุมชน และในปัจจุบันจำนวนของหมอพิธีผู้ทำพิธีรักษาเริ่มที่ลดน้อยถอยลงเป็นจำนวนมาก จากเมื่อครั้งอดีตหมอพิธีจะมีอยู่ทุกชุมชนในพื้นที่ 3 ตำบลของอำเภอโป่งน้ำร้อน แต่ปัจจุบันเหลืออยู่เพียงบางชุมชนเท่านั้น

3. พื้นที่ชายขอบของวัฒนธรรมศูนย์กลาง

พื้นที่ที่เป็นที่อยู่อาศัยของชาวไทยเขมรในพื้นที่อำเภอโป่งน้ำร้อน เป็นพื้นที่อยู่ห่างไกลจากศูนย์กลางของวัฒนธรรมเขมรที่อยู่ในราชอาณาจักรกัมพูชา ตั้งแต่ครั้งก่อนที่จะมีการแบ่งแยกพรมแดนออกเป็นสองประเทศที่แบ่งแยกความเป็นพี่น้องทางชาติพันธุ์ออกเป็นสองกลุ่ม พื้นที่ที่อยู่อาศัยกลุ่มชนชาวไทยเขมรเดิมที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ชนบทที่อยู่ไกลจากศูนย์กลางวัฒนธรรมเขมรในประเทศกัมพูชา ความห่างไกลจากศูนย์กลางวัฒนธรรมเขมรทำให้การติดต่อปะทะสังสรรค์ระหว่างกลุ่มชนในพื้นที่กับกลุ่มชนศูนย์กลางเป็นไปด้วยความยากลำบากอยู่เป็นทุนเดิม การปฏิบัติตามความเชื่อครั้งก่อนที่จะถูกแบ่งพรมแดนเป็นไปในลักษณะที่ไม่เต็มรูปแบบตามที่กลุ่มชนส่วนใหญ่ปฏิบัติ โดยวิธีการและขั้นตอนการปฏิบัติตามความเชื่อของกลุ่มชนชาวไทยเขมรในพื้นที่ที่จะเป็นไปในลักษณะที่ลอกเลียนมาเฉพาะบางส่วน เหตุผลสืบเนื่องมาจากการสืบทอดความเชื่อจะเป็นในลักษณะของเรื่องเล่าที่มาสู่การปฏิบัติ หรือได้ไปสัมผัสกับประเพณี พิธีกรรมและความเชื่อ ไม่มีอาจารย์ (เจ้าพิธีหรือหมอพิธี) ที่ได้รับการสืบทอดมาโดยตรงจากครูบาอาจารย์ที่ปฏิบัติอยู่ที่ศูนย์กลางวัฒนธรรม

หลังจากที่ชาวไทยเขมรได้ถูกจัดแบ่งความเป็นญาติพี่น้องออกจากกันเป็นกลุ่มพี่น้องสองประเทศ ความเป็นชายขอบของวัฒนธรรมจึงมีความเข้มข้นขึ้น โดยเมื่อถูกจัดแบ่งออกเป็นประชากรสองประเทศจึงทำให้ลักษณะของในการประเพณีปฏิบัติพิธีกรรมได้ลดน้อยถอยลงเพิ่มขึ้นอีก ประเพณีต่าง ๆ ตามความเชื่อเป็นไปในลักษณะที่ขาดตกบกพร่องความสมบูรณ์ตามรูปแบบที่เป็นแบบเดิมที่ควรจะเป็น โดยมีการเพิ่มเติมหรือลดขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติตามเชื่อโดยจะเป็นไปตามสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคมที่ชาวชุมชนได้รับ

ความเป็นชายขอบของวัฒนธรรมศูนย์กลางที่ชาวไทยเขมรได้รับมีผลโดยตรงกับกลุ่มชนในชุมชน ความเป็นชายขอบในความหมายที่กล่าวอ้างนี้คือความห่างไกลจากศูนย์กลางที่เป็นจุดศูนย์รวมวัฒนธรรมของชาติพันธุ์เขมร ซึ่งความห่างไกลจากวัฒนธรรมศูนย์กลางเป็นผลให้วิถีปฏิบัติทางวัฒนธรรมของชาวไทยมีแนวทางในการปฏิบัติที่แตกต่างไปจากศูนย์กลาง ด้วยผลทางด้านศักยภาพ และความพร้อมในการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อต่าง ๆ ศักยภาพคือผู้ที่ทำหน้าที่ปฏิบัติงานที่เกี่ยวกับพิธีกรรมต่าง ๆ ไม่ได้มีความรู้เรื่องการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อที่ลึกซึ้ง ทำให้การประกอบพิธีกรรมในชุมชนชาวไทยเขมรเป็นไปอย่างไม่สมบูรณ์ตามแบบอย่างปฏิบัติที่ศูนย์กลาง และในชุมชนชาวไทยเขมรยังไม่มีความเพียรพร้อมทางด้านเครื่องประกอบพิธีกรรมบางอย่างที่ไม่สามารถจะหาได้ในชุมชน หรือไม่มีผู้ที่มีความรู้อย่างแท้จริงในการประดิษฐ์เครื่องประกอบพิธีกรรมเหล่านั้น

ปัจจัยที่ก่อให้เกิดประเพณี พิธีกรรมและความเชื่อ

จากการศึกษาการวิถีชีวิต พิธีกรรมและความเชื่อของชาวไทยเขมรในพื้นที่อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรีในครั้งนี้ พบได้ว่าประเพณี พิธีกรรมและความเชื่อต่าง ๆ ที่ชาวชุมชนปฏิบัติอยู่ในชุมชนเป็นพิธีกรรมตามความเชื่อที่ผ่านการสืบทอดสืบทอด ๆ จากบรรพบุรุษกันมาตั้งแต่ครั้งอดีต ซึ่งครั้งอดีตกลุ่มชาติพันธุ์เขมรเป็นกลุ่มชนที่มีความยิ่งใหญ่ และมีอิทธิพลทางด้านวัฒนธรรมอย่างมากในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ พิธีกรรมตามความเชื่อของชาติพันธุ์เขมรจึงสามารถพบได้อย่างหลากหลายรูปแบบ รวมทั้งยังมีหลายพิธีกรรมตามความเชื่อที่ถูกประดิษฐ์ขึ้นมาใหม่เพื่อให้สอดคล้องกับวิถีความเป็นอยู่ของกลุ่มชน ซึ่งเหตุผลและปัจจัยที่ผลักดันให้มีการเกิดขึ้นของพิธีกรรมความเชื่อของชาวไทยเขมรเหล่านี้ด้วยเหตุผลดังนี้

1. เพื่อต้องการให้เป็นสิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจ

เมื่อเกิดเหตุการณ์บางสิ่งบางอย่างเกิดขึ้นกับชุมชนหรือกลุ่มชนในชุมชน ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่กลุ่มชนในชุมชนไม่สามารถหาคำอธิบายมาอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นได้ หรือไม่สามารถหาข้อสรุปเชิงวิทยาศาสตร์ได้ในช่วงเวลานั้น ๆ ชาวชุมชนจึงจำเป็นต้องหาสิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจ ซึ่งเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวที่นอกเหนือไปจากหลักการทางวิทยาศาสตร์ และสิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจที่ชาวชุมชนเลือกคือสิ่งเร้นลับต่าง ๆ เช่น ภูตผี หรือวิญญาณต่าง ๆ เป็นต้น ซึ่งเป็นไปในแนวทางของไสยศาสตร์ที่ผ่านการผลิตซ้ำมาอย่างหลากหลายครั้งจนกลายมาเป็นความเชื่อ และต่อเนื่องมาเป็นประเพณี และพิธีกรรมต่าง ๆ ที่ชาวชุมชนประกอบขึ้น พิธีกรรมตามความเชื่อที่ประกอบขึ้นเพื่อเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจสามารถแยกย่อยได้ดังนี้

1.1 สร้างพลังทางใจต่อสู้กับอาการเจ็บป่วย

ชุมชนชาวไทยเขมรซึ่งแต่ครั้งโบราณ พื้นที่ชุมชนตั้งอยู่ในเขตที่ห่างไกลจากความเจริญด้านการรักษาพยาบาล ชุมชนจึงจำเป็นต้องพึ่งพาตนเองโดยได้ประยุกต์เอาความเชื่อในลักษณะต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชนมาใช้ในการรักษาพยาบาลเพื่อเป็นประกันประคองกลุ่มชนในชุมชนให้ผ่านพ้นไปจากอาการเจ็บป่วยต่าง ๆ เช่น พิธีกรรมแก้กระวะ (แก้เคราะห์) เป็นพิธีกรรมที่ประกอบขึ้นตามฐานความเชื่อที่เชื่อว่าบุคคลที่เจ็บป่วยหรือประสบเคราะห์กรรมร้ายเกิดจากเทพเจ้าดลบันดาลให้พบพานกับสิ่งร้ายเหล่านั้น จึงจำเป็นต้องประกอบพิธีกรรมเพื่อเป็นการบูชาเทพเจ้าหรือบูชาพระเคราะห์นั้น ก็จะทำให้เคราะห์ร้ายได้กลับกลายเป็นเคราะห์ดี ผู้ที่เชื่อว่าจะประสบกับเคราะห์ร้ายสังเกตได้จากมีอาการเจ็บป่วย มีเรื่องร้ายเข้ามาในชีวิต และหมอดูทำนายว่าจะพบกับเคราะห์ร้าย เมื่อชาวไทยเขมรพบกับลักษณะดังกล่าวก็จะไปพบกับหมอผีเพื่อให้ประกอบพิธีแก้เคราะห์เพื่อแก้เคราะห์ร้ายให้กลายเป็นเคราะห์ดี

พิธีชุกีเป็นอีกหนึ่งตัวอย่างของพิธีกรรมที่ประกอบขึ้นเพื่อรักษาอาการเจ็บป่วยที่เกิดขึ้นกับเด็กเล็ก ที่มีฐานความเชื่อที่ว่าอาการเจ็บป่วยของเด็กเกิดจากกระทำของวิญญาณสิ่งร้ายต่าง ๆ จะทำพิธีชุกี (เป่า) เพื่อให้สิ่งร้ายเหล่านั้นออกไปจากตัวเด็ก และมีพิธีกรรมอีกหลายพิธีกรรมที่ประกอบขึ้นเพื่อเป็นการรักษาอาการเจ็บป่วย โดยส่วนใหญ่จะเป็นการรักษาพยาบาลที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของความเชื่อเรื่องภูตผี วิญญาณ และสิ่งเร้นลับ โดยพิธีการรักษาพยาบาลเป็นพิธีกรรมที่ทำให้เกิดผลทางใจในการต่อสู้กับโรคต่าง ๆ มากกว่าที่จะเป็นการรักษาด้วยยาสมุนไพร

1.2 สร้างความมั่นใจในการดำเนินชีวิต

สังคมของชาวไทยเขมรครั้งอดีต เป็นสังคมที่ต้องเผชิญกับสิ่งต่าง ๆ มากมาย เป็นสิ่งที่ไม่สามารถมีบุคคลหรือสิ่งใด ๆ มาอธิบายให้กระจ่างชัดในเชิงวิทยาศาสตร์ได้ในขณะนั้นว่า ปรากฏการณ์ทางธรรมชาติต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนมีเหตุผลหรือปัจจัยใดมาทำให้สิ่งเหล่านั้นเกิดขึ้นกับบุคคลหรือชุมชนของตนเองได้ เช่น อาการเจ็บป่วย หรือปรากฏการณ์ทางธรรมชาติต่าง ๆ เช่น ฝนตกหรือฟ้าร้อง เป็นต้น ชาวไทยจึงต้องไขว่คว้าหาที่พึ่งทางใจ ด้วยการบูชาสิ่งที่อยู่ นอกเหนือธรรมชาติ เช่น สิ่งเร้นลับ หรือภูตผีต่าง ๆ เพื่อเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ ซึ่งการบูชาเหล่านี้ต่อมาได้กลายเป็นความเชื่อที่สืบทอดต่อกันมาจากชนรุ่นก่อนมาจนถึงชนรุ่นปัจจุบัน โดยเชื่อว่าเมื่อทำการบูชาสิ่งอยู่นอกเหนือธรรมชาติเหล่านั้น ก็จะเป็นผลทำให้สิ่งเร้นลับเหล่านั้นช่วยคลี่คลายให้พบพานแต่ความสุข รวมทั้งสิ่งเร้นลับเหล่านี้จะช่วยให้การดำเนินไปได้อย่างมั่นคงปลอดภัยไม่ได้รับทุกข์อันตรายต่าง ๆ

ความเชื่อที่สร้างผลทางจิตใจต่อความมั่นใจในการดำเนินชีวิตของชุมชนชาวไทยเขมรมีอยู่หลายแบบ ตัวอย่างเช่นความเชื่อกรูกำเนิด โดยพื้นฐานความเชื่อของเด็กทุกคนที่เกิดมาในชุมชนจะมีเทพเจ้า (กรูกำเนิดหรือครูกำเนิด) ติดตัวมาเด็กโดยเทพเจ้าเหล่านี้จะมาคอยดูแลคุ้มครองเด็กไปตลอดชีวิต ความเชื่อเรื่องกรูกำเนิดเป็นหนึ่งความเชื่อที่ชาวไทยเขมรกระทำขึ้นเพื่อเป็นการสร้างความมั่นใจในการดำเนินชีวิต ซึ่งเชื่อว่าเมื่อทำพิธีบูชากรูกำเนิดก็จะส่งผลให้เทพเจ้าเหล่านี้จะดูแลปกป้องให้พบพานกับเคราะห์กรรมร้ายต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น เช่น อาการเจ็บป่วย หรืออุบัติเหตุ เป็นต้น โดยเมื่อเด็กทารกได้ถือกำเนิดขึ้นมาพ่อแม่ของเด็กก็จะต้องทำพิธีต้อนรับเทพเจ้าให้เข้ามาอยู่ในบ้านเดียวกับเด็กที่เกิดมา ซึ่งจะมีการสร้างโคมกรูขึ้นมาเป็นที่ประทับของเทพเจ้า และจะทำการบูชาเทพเจ้าที่เป็นเทพประจำตัวของเด็กไปตลอดชีวิตของเด็ก

อีกหนึ่งความเชื่อที่กระทำแล้วจะเกิดความมั่นคง มั่นใจในการดำเนินชีวิต คือความเชื่อเรื่องแม่เดิมหรือแม่ซ้อ ที่มีฐานคิดความเชื่อว่าการทุกคนที่ปฏิสนธิในครรภ์ของมารดานั้นเกิดจากแม่เดิมเป็นผู้กระทำที่ โดยแม่เดิมนั้นเชื่อว่าเป็นผีพราย และเมื่อทารกคลอดออกมาจากครรภ์มารดา ผีพรายก็อยากที่จะนำทารกไปอยู่ตนเองยังเมืองผีที่เป็นที่อยู่ของตน ด้วยการคล่บันดาลให้ทารกมี

อาการเจ็บป่วย ชาวไทยเขมรที่คลอดทารกออกมาจึงจะต้องประกอบพิธีแบ่งลูกผีลูกคน เพื่อเป็นการแยกผีพรายออกจากทารกที่เป็นบุตรของตน ซึ่งเป็นพิธีกรรมที่ประกอบขึ้นเพื่อสร้างความสบายใจของผู้ที่เป็นพ่อ แม่ของทารกว่าผีพรายจะไม่กลับมานำตัวทารกกลับยังเมืองผีที่เป็นที่อยู่ของแม่เดิม (ผีพราย) อีกต่อไป

2. ชี้นำแนวทางในการดำเนินชีวิต

ชาวไทยเขมรมีแนวคิดเช่นเดียวกันกับแนวคิดของกลุ่มชนอื่น ๆ ในทุกสังคมที่ไม่ชอบเผชิญกับความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้น โดยมีแนวความคิดว่าถ้าต้องเผชิญอยู่กับสถานะความเสี่ยงก็จะทำให้ความมั่นคงในดำเนินกิจการตามวิถีชีวิตด้านต่าง ๆ เป็นไปด้วยความลำบาก รวมทั้งจะเป็นการดำเนินชีวิตไปอย่างไม่มีความสุข ชาวไทยเขมรเชื่อว่าจะมีความรู้สึกรู้สีกเกิดความมั่นคงได้ก็จะต้องดำเนินชีวิตอยู่บนพื้นฐานที่จะเผชิญกับความเสี่ยงน้อยที่สุด หรือไม่ต้องเผชิญกับความเสี่ยงเลย ชาวไทยเขมรจึงได้นำเอาสิ่งที่ยูนอกเหนือธรรมชาติมาใช้เพื่อให้ผลทางจิตวิทยาให้เกิดขึ้นกับกลุ่มชาวมุขม จนก่อเกิดมาเป็นความเชื่อที่มีต่อสิ่งเร้นลับ ภูตผี วิญญาณต่าง ๆ โดยเชื่อว่าสิ่งเหล่านี้จะช่วยให้ชาวมุขมได้เผชิญกับสถานะความเสี่ยงน้อยที่สุด และความเชื่อต่อสิ่งนอกเหนือธรรมชาติเหล่านี้ได้ก่อให้เกิดภาคปฏิบัติของความเชื่อเพื่อการบูชาเช่นสร้างสิ่งเร้นลับที่เรียกว่าประเพณี และพิธีกรรมต่าง ๆ ขึ้นมา

ชาวไทยเขมรจึงได้ประดิษฐ์พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อในเรื่องต่าง ๆ ขึ้นมาเพื่อเป็นสิ่งบ่งชี้ให้เห็นแนวทางในการดำเนินชีวิต และแนวทางในการประกอบสัมมาอาชีพต่าง ๆ โดยชาวมุขมชาวไทยได้ประยุกต์ความเชื่อเดิมที่มีอยู่ จนกลายมาเป็นพิธีกรรมตามความเชื่อหลายพิธีกรรมเพื่อใช้เป็นแนวทางในการช่วยตัดสินใจการที่จะกระทำหรือไม่กระทำบางสิ่งบางอย่าง เช่นการประกอบพิธีกรรมแซนควายเพื่อเป็นการขอบคุณเจ้าที่ที่คอยดูแลปกป้องรักษาพืชผลในไร่นาแล้วก็ยังการประกอบพิธีกรรมขึ้นมาเพื่อเป็นการทำนายสภาพการณ์ของฝนและผลผลิตที่จะเกิดขึ้นในฤดูการทำไร่นาในปีต่อไป รวมทั้งชาวมุขมชาวไทยเขมรยังได้มีการประกอบพิธีกรรมโหมเพลิง หรือพิธีขอฝน เป็นพิธีที่มีฐานความเชื่อว่าถ้าประกอบพิธีเพื่อวิงวอนให้เทพยดาช่วยคลันดาลให้ฝนตกก็จะทำให้ฝนตกลงมาช่วยให้พืชผลทางการเกษตรรอดพ้นจากภาวะแห้งแล้ง

3. เป็นกฎเกณฑ์ควบคุม และขัดเกลาพฤติกรรม

พิธีกรรมตามความเชื่อต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชาวมุขมชาวไทยเขมร ซึ่งเป็นพิธีกรรมที่ปฏิบัติสืบต่อกันมาเมื่อครั้งอดีต มีอยู่หลายพิธีกรรมที่นอกจากจะประกอบขึ้นเพื่อเป็นการบวงสรวง เช่นไหว้สิ่งเร้นลับที่ยูนอกเหนือธรรมชาติ พิธีกรรมตามความเชื่อเหล่านี้ยังแฝงไว้ด้วยแง่คิดที่จะคอยขัดเกลา ควบคุมพฤติกรรมของคนในชุมชนในประเพณีปฏิบัติให้เป็นไปตามมาตรฐานที่ชุมชนได้วางกรอบหรือกำหนดขอบเขตของพฤติกรรมที่พึงปฏิบัติ พิธีกรรมความเชื่อเหล่านี้จะทำหน้าที่คล้าย

ประหนึ่งว่าเป็นผู้ควบคุมกฎระเบียบของสังคมให้กลุ่มชนต้องปฏิบัติตามระเบียบ ซึ่งถ้าไม่ปฏิบัติตามอาจจะมิบังโทษ โดยเชื่อสิ่งที่เชื่อก่อนนั้นจะคลั่งคลั่งให้เกิดสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่มีผลต่อผู้ไม่กระทำตามกฎ เช่น ประเพณีแซนคูนตา เป็นประเพณีที่ฐานความเชื่อที่ว่าในรอบหนึ่งปีบรรพบุรุษผู้ล่วงลับจะกลับมารับส่วนบุญส่วนกุศลที่ลูกหลานจัดเตรียมไว้ให้ ชาวไทยเขมรในชุมชนก็จะจัดเตรียมเครื่องเซ่นต่าง ๆ มาเข้าร่วมพิธี ซึ่งประเพณียังเป็นนัยที่สั่งสอนกลุ่มชนในชุมชนให้เคารพนับถือบรรพบุรุษทั้งที่ล่วงลับไปแล้ว และยังมีชีวิตอยู่ รวมทั้งยังเป็นการสั่งสอนให้เคารพผู้ที่มิอาจโต้เถียง

นอกจากนี้ในช่วงเวลาที่ชุมชนประกอบประเพณีบ่อนแคแสด (บุญเดือนห้า) ช่วงเทศกาลสงกรานต์ วันสุดท้ายของเทศกาลชาวชุมชนจะประกอบพิธีกรรมจับมาร ซึ่งเป็นพิธีกรรมที่นอกจากจะเป็นการประกอบขึ้นตามคำเล่าขานสืบต่อกันมา โดยเป็นการเลียนแบบพระอุปคุตเมื่อครั้งจับมารมายึดตรึงกับภูเขาจนมารลืบบแบบ พิธีจับมารยังเป็นพิธีที่มีนัยสั่งสอนให้ลูกหลานเชื่อในการกระทำ ความดี โดยผู้อาวุโสของชุมชนจะเล่าขานเชิงข่มขู่ไปยังลูกหลานว่าถ้าหากกระทำความชั่วใด ๆ มารก็จะออกมาทำร้ายผู้ที่ทำกรรมชั่วนั้น แต่ถ้าหากกระทำความดีมารก็จะคอยปกป้อง

ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงสถานภาพประเพณี พิธีกรรมและความเชื่อ

การที่สิ่งหนึ่งใดจะเปลี่ยนแปลงไปนั้น เหตุผลที่เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้สิ่งนั้นเปลี่ยนแปลงไปก็คือบริบทที่มีผลกระทบต่องานนั้น ๆ การเปลี่ยนแปลงของประเพณี พิธีกรรมและความเชื่อของชาวไทยเขมรก็เช่นกัน ปัจจัยที่มีผลกระทบโดยตรงและโดยอ้อม หลากหลายปัจจัยดังต่อไปนี้

1. การสืบทอดองค์ความรู้ด้านการประกอบพิธีกรรม

การสืบทอดความรู้ในเรื่องที่เกี่ยวกับการประกอบพิธีกรรม ประเพณีตามความเชื่อของอาจารย์ (เจ้าพิธีหรือหมอพิธี) ผู้ทำหน้าที่ประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ของชุมชนชาวไทยเขมรเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริม สนับสนุนให้สถานภาพของพิธีกรรมความเชื่อของชาวไทยเขมรให้คงอยู่หรือเปลี่ยนแปลงไป หรือผิดแปลกไปจากรูปแบบพิธีกรรมดั้งเดิมที่ได้มีการปฏิบัติสืบต่อกันมาเมื่อครั้งอดีต และเป็นแบบเดียวกันกับที่ปฏิบัติที่ศูนย์กลางของวัฒนธรรมชาวเขมร การสืบทอดองค์ความรู้ของอาจารย์ผู้ทำพิธีจะมีอยู่ 3 ลักษณะ ดังต่อไปนี้

1.1 สืบทอดโดยตรง

เจ้าพิธีหรืออาจารย์ที่ได้รับการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ หรือครูบาอาจารย์ หมอพิธีเหล่านี้จะมีแบบแผนการปฏิบัติของพิธีกรรมที่มีรูปแบบเหมือนกับที่สืบทอดวิชาความรู้มาให้ แต่ก็มิอาจใช้รูปแบบของพิธีกรรมที่เป็นแบบดั้งเดิมที่มีปฏิบัติกันที่ศูนย์กลางของวัฒนธรรม เพราะครูบาอาจารย์ผู้สืบทอดวิชามาสืบทอดพิธีที่มีอยู่ในปัจจุบันก็ไม่ได้เป็นหมอพิธีที่ทำหน้าที่ปฏิบัติงาน

ทางด้านพิธีกรรมในชุมชนที่ศูนย์กลางของวัฒนธรรม แต่ใช้วิธีเรียนรู้ในลักษณะครูพักลักจำ ไม่ได้เรียนรู้จากหมอพิธีที่เป็นผู้ปฏิบัติพิธีกรรมของศูนย์กลางของวัฒนธรรม ซึ่งวิธีการเรียนรู้ลักษณะนี้ก็จะส่งผลให้ครูบาอาจารย์ไม่สามารถรับเอารูปแบบหรือแบบแผนที่เป็นต้นฉบับดั้งเดิมมาได้ทั้งหมด รูปแบบของพิธีกรรมจึงได้แตกต่างไปจากพิธีกรรมที่ปฏิบัติอยู่ที่ศูนย์กลางของวัฒนธรรม

1.2 จดจำมาปฏิบัติ

เจ้าพิธีเหล่านี้จะเป็นผู้ประกอบพิธีที่ไม่ได้รับการเรียนรู้ที่ถูกถ่ายทอดมาจากอาจารย์ผู้ประสิทธิ์วิชาให้โดยตรง แต่ด้วยความที่ตั้งใจที่ปฏิบัติหน้าที่ด้านการประกอบพิธีกรรม หรือชาวชุมชนลงความเห็นว่าบุคคลนี้เป็นผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับการประกอบพิธี จึงได้ยอมรับให้เป็นเจ้าพิธีผู้ปฏิบัติหน้าที่ในการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อต่าง ๆ ขึ้นมา ซึ่งเจ้าพิธีเหล่านี้โดยส่วนใหญ่ก็จะเป็นผู้ที่มีความอาวุโส ที่ผ่านการเข้าร่วมในพิธีกรรมมาอย่างมากมาย จึงทำให้สามารถจดจำขั้นตอนและเนื้อหาของการประกอบพิธีกรรม โดยสามารถจดจำจนนำมาประกอบพิธีกรรมให้กับกลุ่มชนในชุมชนได้ ซึ่งเจ้าพิธีเหล่านี้ในภายหลังก็จะมาศึกษาความเรื่องเกี่ยวกับการประกอบพิธีกรรมเพิ่มเติมเพื่อให้ได้องค์ความรู้ในการประกอบพิธีที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น เพราะสิ่งที่ได้จากการไปเห็นมาสามารถที่จะจดจำได้เพียงขั้นตอน แต่รายละเอียดของการประกอบพิธี เช่น บทปริตรกรรมคาถาไม่สามารถจดจำมาได้ทั้งหมด พิธีกรรมที่เจ้าพิธีเหล่านี้เป็นผู้ปฏิบัติขึ้นจึงมีลักษณะรายละเอียดของพิธีกรรมยังไม่ครบถ้วนตามรูปแบบที่ควรปฏิบัติ

1.3 เรียนรู้ด้วยตนเอง

เจ้าพิธีหรืออาจารย์เหล่านี้จะไม่ได้รับการถ่ายทอดมาโดยตรง และไม่เคยได้เห็นการประกอบพิธีกรรม แต่เจ้าพิธีหรือหมอพิธีเหล่านี้เป็นผู้ที่มีความตั้งใจที่อุทิศตนเองมาปฏิบัติหน้าที่ในการเป็นเจ้าพิธีเพื่อประกอบพิธีกรรมขึ้นให้กับกลุ่มชนในชุมชน เจ้าพิธีเหล่านี้จะใช้วิธีการเรียนรู้ด้วยตนเองด้วยการสืบเสาะหาความรู้เรื่องการประกอบพิธีมาศึกษา ซึ่งโดยส่วนใหญ่ตำราที่บันทึกองค์ความรู้เรื่องการประกอบพิธีต่าง ๆ จะเป็นตำราที่เป็นภาษาเขมร ซึ่งกลุ่มชนชาวไทยเขมรในพื้นที่อำเภอโป่งน้ำร้อนไม่สามารถที่จะทำความเข้าใจในตำราที่เขียนเป็นภาษาเขมรได้ จำเป็นที่จะต้องอาศัยวิธีนำตำราความรู้เหล่านั้นไปให้บุคคลที่สามารถอ่านภาษาเขมรได้อ่านให้ฟัง เช่น พระภิกษุที่เป็นชาวเขมร การประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อโดยอาศัยวิธีอ่านมาจากตำรา รายละเอียด และขั้นตอนของพิธีกรรมอาจไม่สมบูรณ์ตามที่เคยปฏิบัติดั้งเดิมในศูนย์กลางวัฒนธรรมเขมร พิธีกรรมที่ประกอบขึ้นเจ้าอาจารย์เหล่านี้จึงขาดความสมบูรณ์ทั้งรูปแบบและวิธีการ แต่ยังคงเป็นไปตามคิดตามความเชื่อแบบเดิม

2. การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ

พิธีกรรมตามความเชื่อในชุมชนชาวไทยเขมรหลายพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพทางการเกษตร ซึ่งการเกษตรเป็นพื้นฐานเบื้องต้นของระบบเศรษฐกิจหลักของชาวชุมชน ผลของการเปลี่ยนแปลงทางด้านการเศรษฐกิจจะมีผลกระทบโดยตรงต่อพิธีกรรมตามความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพทางการเกษตรของชาวชุมชน ที่ชาวชุมชนเชื่อถือและปฏิบัติสืบต่อมาจากบรรพบุรุษตั้งแต่ครั้งอดีต

ปัจจัยที่มีผลอย่างมากต่อการเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจของชุมชนชาวไทยเขมร คือ ชาวจีนที่ได้อพยพเข้ามาในชุมชน โดยได้อพยพเข้ามาในช่วงเวลาที่ประเทศกัมพูชาเกิดความวุ่นวายจนกลายเป็นสงครามกลางเมือง จนเป็นผลให้กลุ่มชนชาวจีนที่อาศัยอยู่ในกัมพูชาต้องอพยพย้ายถิ่นฐานออกมาจากกัมพูชา และได้เข้ามาอยู่ในชุมชนที่ชาวไทยเขมรอาศัยอยู่ ซึ่งชาวจีนเหล่านี้ได้นำระบบการแลกเปลี่ยนสินค้าด้วยเงินเข้ามาใช้ในชุมชน โดยได้นำระบบการเกษตรเชิงพาณิชย์เข้ามาส่งเสริมให้กลุ่มชาวไทยเขมรเพาะปลูกพืชผลทางการเกษตรให้ได้จำนวนมาก ๆ เพื่อที่จะนำไปแลกเปลี่ยนเป็นเงินกับกลุ่มชาวจีน และนำเงินนั้นมาเป็นปัจจัยแลกเปลี่ยนสินค้าอุปโภคบริโภคชนิดอื่น ๆ เช่น อาหารแห้ง หรือเครื่องนุ่งห่ม เป็นต้น รวมทั้งเงินยังสามารถนำไปซื้อข้าวมาไว้บริโภคได้โดยไม่จำเป็นต้องปลูกเอง การเกษตรแบบดั้งเดิมก็ได้ถูกลดทอนความสำคัญลงไป เช่นการปลูกข้าวก็ถูกลดความสำคัญลงมาจากเดิมที่นิยมปลูกเป็นจำนวนมาก เพื่อใช้แลกเปลี่ยนเป็นสินค้ากับชุมชนอื่น พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการปลูกข้าวจึงถูกลดบทบาทลง เช่น พิธีกรรมเช่นเจ้าที่ไร่ นา (แซนควาย) เพราะจำนวนของผู้ปลูกข้าวในชุมชนลดน้อยลงไปถึงไม่ให้ความสำคัญกับพิธีกรรมอีกต่อไป

ชาวไทยเขมรเป็นกลุ่มชนจะตั้งชุมชนอยู่อาศัยอยู่กันเป็นกลุ่มหมู่บ้าน โดยพื้นที่ตั้งชุมชนจะตั้งอยู่ใกล้กับแหล่งน้ำ เพราะวิถีปฏิบัติในการหาอาหาร และประเพณี พิธีกรรมตามความเชื่อหลายรูปแบบจะอาศัยลำน้ำเป็นแหล่งหาอาหาร และใช้เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อ ลำน้ำในพื้นที่ที่เป็นที่อยู่อาศัยของชาวไทยเขมรเป็นแหล่งน้ำที่มีขนาดไม่ใหญ่ จึงไม่เหมาะสมพอที่จะใช้เป็นเส้นทางคมนาคมทางเรือ ชาวไทยเขมรจึงไม่นิยมใช้เรือเป็นพาหนะในการขนส่งสินค้าไปแลกเปลี่ยนกับระหว่างกลุ่มชน และนอกกลุ่มชน ชาวไทยเขมรจะขนส่งสินค้าด้วยวิธีใช้เกวียนเป็นพาหนะหลัก

การนำสินค้าไปแลกเปลี่ยนของชาวไทยเขมรมีพัฒนาการอยู่ 3 ช่วงเวลา ซึ่งจะแบ่งตามเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นและมีผลต่อชุมชน โดยทางตรง

1. ช่วงระยะเวลาก่อนมีการแบ่งแยกพรมแดน ชาวไทยเขมรจะนิยมนำสินค้าไปแลกเปลี่ยนกับกลุ่มชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่เป็นเขตแดนกัมพูชา ด้วยเหตุผล 3 ประการ

1.1 เหตุผลด้านระยะทาง พื้นที่ที่เป็นที่ตั้งชุมชนชาวไทยเขมรจะอยู่ในระยะทางที่ไม่ห่างจากเมืองฝ่งกัมพูชา ที่เป็นเมืองศูนย์กลางแลกเปลี่ยนสินค้า

1.2 เหตุผลด้านความสะดวก ด้วยระยะทางในการเดินทางข้ามไปยังเมืองฝ่งกัมพูชาเป็นเส้นทางคมนาคมที่ใช้กันมาตั้งแต่ครั้งอดีต เส้นทางจึงได้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องสามารถเดินทางนำสินค้าไปแลกเปลี่ยนแบบไปเช้า เย็นกลับไปได้ ซึ่งจะแตกต่างจากเส้นทางที่เข้ามาในฝั่งประเทศไทยที่ไม่เป็นที่นิยม เส้นทางจึงได้ถูกพัฒนาน้อยจึงไม่เหมาะกับการเดินทาง ถ้าจะนำสินค้ามาแลกเปลี่ยนฝ่งไทยจะต้องใช้ระยะเวลา 2 – 3 วัน

1.3 เหตุผลด้านความไว้วางใจ ชาวไทยเขมรก็คือกลุ่มชาติพันธุ์เขมร ก่อนที่จะถูกจัดแบ่งพรหมแดนออกจากกัน กลุ่มชนทั้งสองฝั่งก็คือญาติพี่น้องที่มีการติดต่อปะทะสังสรรค์อย่างต่อเนื่อง การนำสินค้าไปแลกเปลี่ยนฝ่งกัมพูชาชาวไทยเขมรจึงรู้สึกไว้วางใจมากกว่า และใช้ภาษาเดียวกันในการสื่อสาร แตกต่างจากการนำสินค้ามาแลกเปลี่ยนฝ่งไทยที่ใช้ภาษาไทยในการสื่อสารซึ่งเป็นภาษาที่กลุ่มชนชาวไทยเขมรไม่ค่อยเคยและไม่เข้าใจ

2. ช่วงระยะเวลาแบ่งแยกพรหมแดน ในช่วงระยะเวลาเริ่มต้นของการจัดแบ่งพรหมแดนชาวไทยเขมรก็ยังขนานนำสินค้าไปแลกเปลี่ยนกับฝ่งกัมพูชา ด้วยเหตุผลความเคยชินและความสะดวกเรื่องเส้นทางคมนาคม รวมทั้งรู้สึกถึงความไว้วางใจที่มีให้แก่กัน แต่หลังจากที่แบ่งแยกพรหมแดนได้ระยะเวลาหนึ่ง ทางรัฐบาลไทยก็ได้ก่อสร้างเส้นทางคมนาคมเข้ามาในชุมชน การแลกเปลี่ยนสินค้าจึงเปลี่ยนมาทางฝั่งประเทศไทยมากขึ้น และการข้ามฝั่งไปยังประเทศกัมพูชาก็เป็นได้ยากลำบากขึ้น เพราะรัฐของทั้งสองประเทศไม่ต้องการให้ประชากรทั้งสองประเทศข้ามไปมาด้วยเหตุด้านความมั่นคงของรัฐทั้งสองประเทศ

3. ช่วงระยะเวลาที่พ่อค้าชาวจีนเข้ามาในชุมชน ช่วงนี้จะมีชาวจีนจากฝั่งประเทศกัมพูชาเข้ามาอยู่ในชุมชน ชาวจีนเข้ามาทำหน้าที่เป็นพ่อค้าคนกลางในการนำสินค้าไปแลกเปลี่ยนกับกลุ่มชนนอกชุมชน ชาวไทยเขมรจึงไม่จำเป็นต้องนำสินค้าไปแลกเปลี่ยนกับกลุ่มชนนอกชุมชน แต่สินค้าบางชนิดที่พ่อค้าชาวจีนไม่ได้รับแลกเปลี่ยนชาวไทยเขมรก็ยังขนานไปแลกเปลี่ยนสินค้ากับกลุ่มชนนอกชุมชน ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มที่อยู่ในฝั่งประเทศไทย

การแลกเปลี่ยนสินค้านี้ระหว่างกลุ่มชาวไทยเขมรในชุมชนด้วยกันเอง หรือระหว่างกลุ่มชาวไทยเขมรกับกลุ่มชนนอกชุมชน ช่วงระยะเวลาก่อนและหลังแบ่งแยกพรหมแดนระยะแรก ชาวไทยเขมรจะแลกเปลี่ยนในลักษณะสินค้ากับสินค้าโดยจะนำสินค้า เช่น ข้าวโพด ถั่วลิสง ใบยาสูบ เป็นต้นไปแลกเปลี่ยนเป็นสินค้าชนิดอื่น เช่น เสื้อผ้า อาหารแห้ง เป็นต้น ซึ่งเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับวิถีการดำเนินชีวิตที่เป็นไปในลักษณะระบบเศรษฐกิจแบบพึ่งพาธรรมชาติและพึ่งพาตนเองระหว่างกลุ่มชนในชุมชนและนอกชุมชน เป็นการดำเนินชีวิตที่ไม่มีปัจจัยเรื่องเงินเข้ามาเป็น

ปัจจัยหลัก ด้วยเหตุชาวไทยเขมรสามารถแสวงหาเครื่องอุปโภคบริโภคได้ในบริเวณชุมชนของตนเอง ซึ่งการการระบบเศรษฐกิจแบบพึ่งพาธรรมชาตินี้ถือได้ว่าเป็นหลักของระบบเศรษฐกิจสำคัญของชาวไทยเขมร

3. การเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม

พิธีกรรมตามความเชื่อที่เกิดขึ้นในชุมชนชาวไทยเขมร ส่วนหนึ่งเกิดขึ้นและเกี่ยวข้องกับระบบสังคมความเป็นอยู่ของชาวชุมชนที่เป็นไปตามวิถีปฏิบัติที่สืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษตั้งแต่อดีต ระบบสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปนั้นมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงระบบความเชื่อของชาวชุมชนอย่างไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ ระบบสังคมของชาวไทยเขมรครั้งอดีตจะเป็นระบบสังคมที่มีหัวหน้าบ้านเป็นผู้ปกครองชุมชน มีความเชื่อที่มีอยู่อย่างหลากหลายเป็นระบบหรือกฎเกณฑ์ที่คอยควบคุม จัดเกลากลุ่มชนในชุมชนให้ประพฤติปฏิบัติอยู่ในกรอบของจารีตประเพณีที่ชุมชนกำหนด ระบบสังคมลักษณะเช่นนี้ได้ดำเนินเรื่อยมาตั้งแต่ก่อตั้งชุมชน แต่เหตุเรื่องโลกาภิวัตน์ที่โลกจะต้องมีความเปลี่ยนแปลงไปอย่างต่อเนื่องและตลอดเวลา และการเปลี่ยนแปลงนั้นก็ได้เข้ามาสู่สังคมของชาวไทยเขมร ซึ่งได้เกิดจากเหตุการณ์สำคัญต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

3.1 เกิดสงครามกลางเมืองในประเทศกัมพูชาช่วงเวลาที่มีการสู้รบกันระหว่างชนชาติเขมรด้วยกันเองในประเทศกัมพูชา จนทำให้กลุ่มชนในประเทศกัมพูชาต้องหนีภัยทางสงครามเข้ามาในดินแดนประเทศไทยทางด้านพื้นที่ที่เป็นชายแดนติดต่อกับประเทศกัมพูชา และได้เข้ามาในพื้นที่ที่เป็นที่อยู่อาศัยของชาวไทยเขมร ส่งผลให้ชุมชนชาวไทยเขมรในพื้นที่ได้รับผลกระทบโดยตรง ด้วยเหตุชุมชนนั้นก่อตั้งอยู่บริเวณพื้นที่ที่ติดกับแผ่นดินกัมพูชา ผลของสงครามได้เกิดกลุ่มชาวเขมรในประเทศกัมพูชาอพยพหนีภัยสงครามเข้ามาในชุมชนชาวไทยเขมร ระหว่างที่เกิดสงครามรัฐไทยได้มีประกาศให้กลุ่มชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนติดชายแดนไทยกัมพูชา ซึ่งรวมถึงชุมชนชาวไทยเขมรที่จะต้องอพยพชุมชนออกจากชายแดน การอพยพออกจากชายแดนที่มีการสู้รบ และการอพยพออกจากชายแดนของชาวไทยเขมรได้เกิดปรากฏการณ์ตามมา คือได้เกิดการก่อตั้งชุมชนขึ้นมาใหม่ ที่แตกออกมาจากชุมชนเดิม

สงครามกลางเมืองในประเทศกัมพูชายังได้ผลักดันให้กลุ่มชาวจีนเข้ามาอยู่ในพื้นที่ชุมชนชาวไทยเขมร โดยชาวจีนได้นำระบบการค้าแบบแลกเปลี่ยนสินค้ากับเงิน วิถีชุมชนชาวไทยเขมรในแบบระบบการแลกเปลี่ยนสินค้ากับสินค้าจึงได้ถูกลดความสำคัญลง ไปจากชุมชน ชาวชุมชนได้เปลี่ยนวิถีมาทำการเกษตรจากเดิมที่เป็นการเกษตรแบบพึ่งพาตนเอง เปลี่ยนมาทำการเกษตรที่สามารถนำไปแลกเปลี่ยนเพื่อให้ได้มาซึ่งเงินตามวิถีที่ชาวจีนเป็นผู้นำมาในชุมชน การปลูกข้าวไว้สำหรับบริโภคในครอบครัวหรือไว้แลกเปลี่ยนกับสินค้าชนิดอื่น ๆ จึงลดน้อยลง พิธีกรรมที่

เกี่ยวกับความเชื่อเรื่องการทำนา เช่นพิธีกรรมแซนควาย (เช่นเจ้าที่ไธนา) จึงถูกลดบทบาทลงไป จนปัจจุบันหลงเหลือชุมชนที่มีความเชื่อเรื่องเจ้าที่ไธนาอยู่เป็นจำนวนน้อยมาก

3.2 การเข้ามาของระบบการศึกษา ซึ่งได้เข้ามาพร้อมกับการก่อตั้งโรงเรียน ระบบการศึกษาของชาวชุมชนเมื่อครั้งก่อนที่จะมีการก่อตั้งโรงเรียน ชาวชุมชนจะใช้วัดเป็นสถานที่บ่มเพาะความรู้ด้านการศึกษากับกลุ่มชนในชุมชน ซึ่งจะสอดคล้องกับวิถีปฏิบัติด้านต่าง ๆ ที่สืบทอดกันมาแต่ครั้งอดีต ระบบการศึกษาที่เข้ามาใหม่ในชุมชนเป็นระบบการศึกษาที่รัฐเป็นผู้กำหนดเนื้อหาซึ่งเป็นมาตรฐานแบบเดียวกันทั่วประเทศเนื้อหาจึงไม่สอดคล้องกับวิถีปฏิบัติตามความเชื่อที่เป็นอยู่ของชาวไทยเขมร การก่อตั้งโรงเรียนจึงได้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อวิถีของชุมชนไทยเขมรหลายประการ

3.2.1 ชาวชุมชนไทยเขมรได้เรียนรู้ภาษาไทย ด้วยเมื่อมีการก่อตั้งโรงเรียน หน่วยงานรัฐจึงได้ส่งครูผู้สอนเข้ามาสอนวิชาความรู้ด้วยการศึกษาให้กับกลุ่มชนในชุมชน ซึ่งเป็นการเรียนการสอนที่ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาหลัก และกลุ่มผู้สอนที่เข้ามาในชุมชนเป็นกลุ่มชนที่อยู่ภายนอกชุมชนที่ไม่สามารถสื่อสารเป็นภาษาเขมรที่ชาวชุมชนใช้ในการสื่อสารในชีวิตประจำวัน ทำให้สื่อสารระหว่างผู้สอนกับชาวชุมชนเป็นในลักษณะที่เข้าใจได้ยากลำบาก ด้วยอำนาจของผู้สอนและนโยบายของรัฐที่ต้องการให้ผู้เข้าเรียนโรงเรียนจะต้องสื่อสารกันเป็นภาษาไทย ซึ่งช่วงเวลาตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาการใช้ภาษาเขมรเป็นภาษาหลักในการสื่อสารระหว่างกลุ่มชนในชุมชน จึงได้ถูกลดทอนความสำคัญลงไป จากเดิมที่เป็นภาษาหลักในการสื่อสารก็เปลี่ยนมาเป็นสื่อสารทั้งภาษาเขมรและภาษาไทย

3.2.2 ชาวชุมชนไทยเขมรได้รับความรู้ในเชิงวิทยาศาสตร์ ซึ่งเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่ถูกถ่ายทอด ชี้นำมาจากกลุ่มชนที่เป็นกลุ่มนอกชุมชน และนอกวัฒนธรรม โดยผ่านมาทางครูเข้ามาทำหน้าที่เป็นครูผู้สอนในโรงเรียนที่ก่อตั้งขึ้นตามนโยบายภาครัฐที่ส่งเสริมให้ประชาชนชาวไทยเท่าเทียมกันทางการศึกษา ซึ่งองค์ความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์ที่ชาวชุมชนได้รับเป็นความรู้ใหม่ที่สามารถอธิบายปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่ขัดแย้งกับแนวความคิด ความเชื่อเดิมได้ที่ชาวชุมชนมีความเชื่ออยู่ พิธีกรรมความเชื่อบางประการก็ได้ถูกลดทอนความสำคัญลงไป และเลือนหายไปในที่สุด เช่นความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์สามารถที่จะอธิบายปรากฏการณ์ธรรมชาติของการเกิดฟ้าผ่าที่ผ่าลงกลางชุมชน แต่ชาวไทยเขมรมีความเชื่อเดิมว่าฟ้าที่ผ่าลงกลางชุมชนจะก่อให้เกิดหายนะกับชุมชน จะต้องประกอบพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์หรือปัดรังควาญ จึงจะทำให้ชุมชนและกลุ่มชนในชุมชนปลอดภัยจากหายนะต่าง ๆ โดยเมื่อชุมชนเกิดปรากฏการณ์ฟ้าผ่าลงมากลางชุมชน ชาวชุมชนก็จะประกอบพิธีกรรมปะเก๊ะขึ้นมาเพื่อเป็นการปัดรังควาญ หรือพิธีกรรมปัดเสนียดจัญไรให้หายไปจากชุมชน พิธีปะเก๊ะเป็นพิธีกรรมที่มีพื้นฐานความเชื่อมาจากกลางร้ายที่ส่งสัญญาณผ่าน

ปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับชุมชน เช่น ไฟป่ากลางชุมชน และความเชื่อเรื่องตางร้ายต่าง ๆ สามารถอธิบายหักล้างได้ด้วยเหตุผลทางด้านวิทยาศาสตร์ถึงสาเหตุของการเกิดไฟป่า หรือมีสัตว์ร้ายต่าง ๆ เข้ามาในชุมชน พิธีกรรมปะเทาะจึงถูกลดทอนความสำคัญลงไปจากชุมชน

3.2.3 ระบบการศึกษาแบบใหม่ที่รัฐเป็นผู้กำหนดจากการบริหารราชการ

ส่วนกลาง เป็นผลให้ชาวชุมชนไทยเขมรได้รับคำนิยามและข้อบังคับทางสังคมแบบใหม่ กลุ่มผู้ที่ได้รับผลกระทบกลุ่มแรกคือกลุ่มผู้เข้าศึกษาในโรงเรียนที่เข้ามาใหม่ในชุมชน ซึ่งต้องจำยอมที่ปรับเปลี่ยนตัวเองให้เข้ากับความเป็นสากลนิยมตามวัฒนธรรมไทยส่วนกลางตามการปลูกฝังจากผู้ที่ทำหน้าที่ให้การศึกษา โดยได้อ้างข้อปฏิบัติตามระเบียบบังคับของโรงเรียนที่รัฐเป็นผู้กำหนดมาบังคับใช้กับกลุ่มผู้เข้าเรียน เช่นการไม่ใช้ภาษาเขมรที่เป็นภาษาดั้งเดิมของกลุ่มชนชาวไทยเขมรเป็นภาษาในการสื่อสารในโรงเรียน จนกลุ่มผู้เข้าเรียนได้เกิดสำนึกใหม่ขึ้นมาว่าภาษาเขมรที่ตนเองใช้ในการสื่อสารเป็นภาษาที่ไม่ได้รับการยอมรับจากกลุ่มชนส่วนใหญ่ในสังคมไทย

เมื่อสำนึก (ผิด ๆ) เรื่องภาษาที่แตกต่างไปจากกลุ่มชนส่วนใหญ่ได้เข้าสู่กลุ่มชนอื่น ๆ ในชุมชน จึงเกิดความรู้สึ่งที่จะต้องการเป็นที่ยอมรับของกลุ่มชนส่วนใหญ่ ชาวไทยเขมรจึงเริ่มที่จะไม่กล้าแสดงตน หรือแสดงวัฒนธรรมกลุ่มชนชาติพันธุ์เขมรต่อสาธารณชน ส่งผลให้ประเพณี พิธีกรรมตามความเชื่อต่าง ๆ ที่ชาวไทยเขมรเคยปฏิบัติเมื่อครั้งก่อนที่ระบบการศึกษาสมัยใหม่จะเข้ามาในชุมชนจึงถูกปฏิบัติหรือประกอบพิธีกรรมขึ้นในปริมาณที่ลดน้อยลง จนกระทั่งไม่มีความสำคัญต่อวิถีชุมชนไปในที่สุด

4. การเปลี่ยนแปลงระบบการปกครอง

ระบบการปกครองเป็นส่วนหนึ่งของพลังขับเคลื่อนที่มีผลต่อประเพณี พิธีกรรมตามความเชื่อต่อกลุ่มชนในทุก ๆ กลุ่ม ชุมชนชาวไทยเขมรแต่ครั้งโบราณเป็นชุมชนที่ใช้ระบบการปกครองในลักษณะปกครองกันเองภายในชุมชน มีหัวหน้าบ้านเป็นผู้ทำหน้าที่ดูแล ปกครองกลุ่มชนในชุมชน หรือหมู่บ้าน โดยชาวชุมชนจะคัดเลือกจากผู้เฒ่าเฒ่าที่มีความรู้เรื่องการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อต่าง ๆ ของชุมชนขึ้นมาเป็นหัวหน้าปกครอง หลังจากที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ได้ทรงประกาศพระราชบัญญัติปกครองท้องที่ ร.ศ. 128 ผู้ปกครองชุมชนจึงได้ถูกเปลี่ยนรูปแบบมาเป็นระบบกำนัน ผู้ใหญ่บ้านที่ขึ้นตรงเกี่ยวข้องกับอำนาจของรัฐไทย ผู้ปกครองชุมชนไทยเขมรจึงไม่จำเป็นที่จะต้องเป็นผู้เฒ่าเฒ่าที่ชาวชุมชนให้การนับถืออีกต่อไป ด้วยเหตุผู้เฒ่าเฒ่าที่ได้รับการนับถือโดยส่วนใหญ่จะบุคคลที่มีอายุเกินกว่า 60 ปี จึงไม่สามารถที่จะรับตำแหน่งเป็นผู้ใหญ่บ้าน หรือกำนันได้ ผู้ปกครองชุมชนจึงสามารถที่จะเป็นบุคคลใดก็ได้ที่ได้รับการเลือกตั้งขึ้นมารับหน้าที่

ผู้ปกครองชุมชนที่ใช้ระบบผู้อาวุโสที่มีความศรัทธาต่อความเชื่อมาเป็นผู้มีอำนาจปกครองกลุ่มชนในชุมชน ผู้ปกครองเหล่านี้ก็จะเป็แรงขับที่สำคัญในการที่เผยแพร่ความเชื่อต่าง ๆ ให้ยังคงดำรงอยู่อย่างมั่นคง เพราะผู้ปกครองลักษณะนี้จะมีอำนาจในการที่จะกระตุ้นเตือนหรือคอยควบคุมให้กลุ่มชนในชุมชนได้ประพฤติปฏิบัติไปในแนวทางความเชื่อต่าง ๆ ที่ชาวชุมชนโดยรวมมีเชือถือศรัทธา รวมทั้งผู้ปกครองเหล่านี้ยังมีอำนาจในการลงโทษบุคคลหรือกลุ่มบุคคลใด ๆ ที่ไม่ปฏิบัติตามหรือขัดแย้งกับแนว คืดหลักของความเชื่อ แต่เมื่อระบบผู้ปกครองอาวุโสหมดไปจากชุมชนเท่ากับพลังอำนาจในต่อกรกับแรงกระทบที่จะทำให้เกิดความเชื่อต่าง ๆ ลดบทบาทความสำคัญลงไปก็ได้หมดไปพร้อมกับการเกิดขึ้นของระบบการปกครองใหม่

นอกจากนี้ผู้ปกครองระบบอาวุโสโดยส่วนใหญ่จะเป็นบุคคลเดียวกันกับผู้ที่ทำหน้าที่ดูแลศาลนะตาประจำหมู่บ้าน ที่เรียกเป็นภาษาพื้นบ้านว่า “นกัน” นกันจะเป็นบุคคลที่ได้รับการเคารพนับถือจากชาวชุมชนเป็นอย่างมาก นกันจะเป็นผู้ที่มีความรู้ทางด้านพิธีกรรมต่าง ๆ ที่ชาวชุมชนปฏิบัติอยู่ นกันจึงทำหน้าที่ทั้งที่เป็นผู้ปกครองชุมชน และทำหน้าที่เป็นเจ้าพิธีในพิธีกรรมต่าง ๆ หลังจากทีรัฐได้ตรากฎหมายกำหนดลักษณะการปกครองขึ้นมาใหม่ วิถีปฏิบัติตามระบบการปกครองแบบเดิมของชุมชนจึงได้หายไป และนกันจึงถูกลดบทบาทเหลือเพียงผู้ดูแลศาลนะตาไม่มีอำนาจปกครองชุมชนเหมือนที่เคยเป็นเมื่อครั้งอดีต

5. การเข้ามาของระบบอนามัยสมัยใหม่

การรักษาพยาบาลเพื่อประคับประคองกลุ่มชนให้รอดปลอดภัยจากโรคภัยต่าง ๆ ที่ชาวไทยเขมรปฏิบัติสืบต่อกันมาตั้งแต่ครั้งโบราณคือการใช้ตัวยาสมนไพรที่ได้จากพืชหรือสัตว์ นำผสมเป็นยาไว้สำหรับรักษาอาการเจ็บป่วยต่าง ๆ รวมทั้งยังได้นำวิธีการทางความเชื่อมาช่วยในการรักษา ซึ่งชุมชนชาวไทยเขมรจะมีพิธีกรรมการรักษาพยาบาลอยู่หลายแบบ เมื่อชุมชนได้มีการรักษาพยาบาลสมัยใหม่เกิดขึ้น ซึ่งเป็นการรักษาพยาบาลในเชิงวิทยาศาสตร์ที่ขัดแย้งกับการรักษาพยาบาลตามความเชื่อได้ส่งผลกระทบต่อการรักษาพยาบาลตามความเชื่อเป็นอย่างมาก

การรักษาพยาบาลสมัยใหม่เป็นการรักษาที่สามารถเห็นผลการรักษาได้รวดเร็ว การรักษาพยาบาลด้วยวิธีการสมัยใหม่เหล่านี้ได้ลดทอนความสำคัญพิธีการรักษาพยาบาลที่เป็นในแบบตามแนวคืดความเชื่อ และการรักษาแบบภูมิปัญญาพื้นบ้านลงไปอย่างสิ้นเชิง ความเชือถือศรัทธาต่อความเชื่อของชาวไทยเขมรได้ถูกทำลายครั้งสำคัญที่จะดำรงอยู่ท่ามกลางกระแสความเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ และการรักษาตามความเชื่อก็ไม่สามารถที่ต้านทานกับแรงเบียดขับจากวิทยาการพยาบาลสมัยใหม่ได้ เป็นผลให้พิธีกรรมรักษาพยาบาลตามความเชื่อบางพิธีกรรมได้เลือนหายไปจากชุมชน เช่นพิธีเลียกปวง (ลากไข่ถอนคุณไสย) ซึ่งเป็นพิธีกรรมรักษาพยาบาลที่มีฐานความเชื่อว่าการเจ็บป่วยของบุคคลต่าง ๆ นั้นเกิดจากการกระทำของบุคคลหรือภูตผีที่ส่งลึงของที่

เป็นคุณไสยเข้ามาในร่างกายผู้ป่วย จะต้องประกอบพิธีลากไข่ออนคุณไสยเพื่อนำคุณไสยเหล่านั้น ออกไปจากร่างกายผู้ป่วยจึงจะหายจากอาการเจ็บป่วย

นอกจากนี้วิทยาการทางการแพทย์บาลสมัยใหม่ยังได้ลดทอดความสำคัญของพิธีกรรมอื่น ๆ ลงไปอีกด้วย เช่นพิธีกรรมการนับถือครูกำเนิด หรือครูกำเนิด ซึ่งเป็นพิธีกรรมที่มีฐานความเชื่อที่ว่าทารกชาวไทยเขมรทุกคนที่เกิดมาบนโลกจะมีเทพเจ้าหนึ่งองค์มาคอยทำหน้าที่ปกป้องทารกให้ปลอดภัยจากภัยอันตรายต่าง ๆ วิธีการที่จะรับรู้ว่ามีเทพเจ้าองค์ใดเป็นเทพประจำตัวแต่เดิมจะอาศัยวิธีการดูจากสายรกเพื่อทำนายว่าทารกจะมีครูหรือเทพเจ้าองค์ใดเป็นผู้คุ้มครอง แต่การทำคลอดด้วยวิทยาการสมัยใหม่จะอาศัยเครื่องมือทางการแพทย์ที่ทันสมัย ทำให้ไม่สามารถจะสังเกตสายรกของทารกได้ ความเชื่อเรื่องครูกำเนิด (ครูกำเนิด) จึงได้เปลี่ยนรูปแบบไป โดยได้ปรับเปลี่ยนมาใช้วิธีพิธีกรรมการเลี้ยงตาย (บุญ) มาทำนายว่าทารกมีเทพเจ้าองค์ใดเป็นผู้คุ้มครองแทนการสังเกตจากสายรก

6. การเข้ามาของระบบคมนาคม

ชุมชนชาวไทยเขมรแต่เดิมการคมนาคมเพื่อนำสินค้าเข้าไปแลกเปลี่ยนตามสถานที่ หรือชุมชนต่าง ๆ จะใช้วิธีเดินเท้าหรือใช้เกวียนเป็นพาหนะในการขนส่งสินค้า แต่เมื่อรัฐได้มีนโยบายขยายความเจริญทางการคมนาคมให้ครอบคลุมพื้นที่ส่วนต่าง ๆ ของประเทศ ถนนจึงได้เข้ามาในชุมชนชาวไทยเขมรแทนเส้นทางคมนาคมเดิมที่มีอยู่ ถนนนอกจากจะได้สร้างความสะดวกสบายในการเดินทางและการขนส่งสินค้าไปแลกเปลี่ยนกับกลุ่มชนอื่น ๆ ที่ส่งผลให้ระบบเศรษฐกิจของชาวชุมชนปรับเปลี่ยนจากระบบเศรษฐกิจเพื่อยังชีพ เปลี่ยนมาเป็นระบบเศรษฐกิจแบบพึ่งพาเงิน ซึ่งระบบเศรษฐกิจแบบใหม่นี้ได้ลดทอนวิถีปฏิบัติดั้งเดิมของชาวไทยเขมรไปจนหมดสิ้น จากเดิมที่ชาวชุมชนทำการเกษตรเพื่อไว้ใช้บริโภคและแลกเปลี่ยนเป็นสินค้าบริโภคแบบอื่น ก็ได้เปลี่ยนมาเป็นระบบการเกษตรที่นำสินค้าไปแลกเปลี่ยนเป็นเงินและนำเงินไปแลกเปลี่ยนเป็นสินค้าอุปโภค บริโภคชนิดอื่น ๆ

ถนนเป็นตัวนำพาเงินเข้ามาสร้างวัฒนธรรมใหม่ให้กับชาวชุมชนชาวไทยเขมร ซึ่งวัฒนธรรมใหม่นั้นให้ความสำคัญกับตัวเลขของเงิน เงินจึงมีความสำคัญกับชุมชนเป็นอย่างมาก ถนนและเงินได้ปรับเปลี่ยนวิธีการปลูกข้าวดั้งเดิมของชาวไทยเขมรซึ่งแต่ครั้งโบราณชาวชุมชนจะนิยมปลูกไว้บริโภคในครัวเรือน แต่เมื่อวัฒนธรรมเงินได้เข้ามา ชาวชุมชนก็ได้ลดความสำคัญของการปลูกข้าวลงไป หันไปปลูกสินค้าที่สามารถนำไปแลกเปลี่ยนเป็นเงินได้จำนวนมาก ๆ วิถีปฏิบัติด้านความเชื่อที่เกี่ยวกับการเพาะปลูกข้าว เช่นความเชื่อเรื่องเจ้าที่ไธนา (ควาย) ที่มีฐานคิดความเชื่อที่ว่าไธนาต่าง ๆ จะมีเทพเจ้าคอยคุ้มครองและคลบนันดาลให้มีผลผลิตที่อุดมสมบูรณ์ และทุกปีในวันขึ้น 3 ค่ำ เดือน 6 ในชุมชนก็จะมีการประกอบพิธีเช่นเจ้าที่ไธนา (แซนควาย) ขึ้นเพื่อเป็นการบวงสรวง

ขอบคุณเทพเจ้าเหล่านี้ ความเชื่อเรื่องเจ้าที่ไร่ได้ถูกทอดทิ้งความสำคัญลงไป ชุมชนที่มีความเชื่อเรื่องควายก็พบได้น้อยมากในชุมชนชาวไทยเขมร

การคมนาคมที่สะดวกสบายด้วยถนนนอกจากจะนำพาความสะดวกสบายในการเดินทางเข้ามาในชุมชน ถนนก็ได้้นำพาวิวัฒนาการใหม่ ๆ เข้ามาในชุมชน เช่นพาหนะชนิดใหม่เข้ามาแทนที่เกวียน และกลุ่มชนใหม่ ๆ ที่นอกเหนือจากกลุ่มชนที่มีอยู่เดิมในชุมชน ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนี้ได้ลดทอดวิถีปฏิบัติแบบดั้งเดิมทั้งด้านวิถีชีวิต และพิธีกรรมความเชื่อของชาวชุมชนลงไป

ความสะดวกสบายด้านการคมนาคม และยานพาหนะทำให้กลุ่มชนชาวไทยเขมรได้ปะทะสังสรรค์ทางวัฒนธรรมกับกลุ่มชนนอกชุมชน ซึ่งเป็นกลุ่มชนนอกวัฒนธรรมไทยเขมร การปะทะสังสรรค์ได้ก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนทางด้านวัฒนธรรมระหว่างกลุ่มชาวไทยเขมรกับกลุ่มชนนอกชุมชน ชาวไทยเขมรจึงได้รับเอาวัฒนธรรมที่นอกเหนือจากวัฒนธรรมเดิมเข้ามาในชุมชน รวมทั้งการปะทะสังสรรค์ทางวัฒนธรรมยังส่งผลให้ชาวชุมชนได้รับรู้ว่ากลุ่มชนของตนเป็นกลุ่มชนขนาดเล็กในกลุ่มสังคมใหญ่ที่เรียกว่าประเทศ (ไทย) และถูกมองจากกลุ่มชนสังคมใหญ่ว่ากลุ่มชนที่แตกต่างไปจากสังคมใหญ่ และมุมมองเหล่านี้ได้ถูกปลูกฝังลงในความรู้สึกนึกคิดของกลุ่มชนในชุมชน จนกลุ่มชนได้สำนึกตนเองว่าแตกต่างจากผู้อื่นในสังคมใหญ่ ชาวชุมชนจึงพยายามที่จะประพฤติปฏิบัติทางด้านวัฒนธรรมให้เหมือนหรือคล้ายคลึงกับกลุ่มใหญ่ ส่งผลให้คติความเชื่อที่มีอยู่ถูกปรับเปลี่ยนรูปแบบ และลดทอดความสำคัญลงไป

7. การเข้ามาของระบบไฟฟ้า

ผลจากการที่รัฐต้องการขยายความเจริญด้านต่าง ๆ ในครอบคลุมพื้นที่ส่วนต่าง ๆ ของประเทศ ทั้งนี้ต้องการที่จะยึดโยงความเป็นรัฐชาติไทยเอาไว้ให้มั่นคงที่สุด ความเจริญด้านการไฟฟ้าเป็นอีกหนึ่งนโยบายที่รัฐนำมาใช้ ระบบการไฟฟ้าสมัยใหม่ก็เข้ามาในชุมชนชาวไทยเขมร ซึ่งเป็นการเข้ามาพร้อมกับวิทยาการสมัยใหม่มากมาย ที่ได้ปรับเปลี่ยนวิถีปฏิบัติของชาวชุมชนไปอย่างสิ้นเชิง จากเดิมที่ชาวไทยเขมรจะวิธีการหุงข้าวกับเตาไฟที่เป็นหินก้อนเส้า และเตาไฟที่ใช้ถ่านหรือไม้ฟืนที่หาได้บริเวณรอบ ๆ ชุมชน เปลี่ยนเป็นหม้อหุงข้าว และหม้อหุงข้าวแบบใหม่ก็ได้เข้ามาสร้างวัฒนธรรมใหม่ในการใช้ชีวิตของชาวชุมชน ที่ไม่จำเป็นจะต้องพึ่งพาเตาไฟแบบโบราณ การหุงข้าวด้วยหินก้อนเส้าจึงหมดไปจากชุมชน ซึ่งการหมดไปของหินก้อนเส้าส่งผลกระทบต่อความเชื่อของชาวชุมชน เช่นความเชื่อเรื่องขวัญที่มีฐานความเชื่อว่าจะมีขวัญอยู่ 19 ดวง ถ้าขวัญอยู่ไม่ครบ 19 ดวงก็จะส่งผลต่อเจ้าของขวัญ และจะต้องทำพิธีเรียกขวัญให้กับมาครบจำนวนดังเดิม พิธีเรียกขวัญของชาวไทยเขมรมีอยู่หลายแบบ พิธีเรียกขวัญแบบหนึ่งจะประกอบพิธีกับหินก้อนเส้า ซึ่งเรียกพิธีเรียกขวัญแบบนี้ว่า “ออยตาหมดเต่าโอวฮั่วปะลึง” ก็ได้เลือนหายไปจากชุมชนชาวไทยเขมรอย่างสิ้นเชิง

การเข้ามาในชุมชนชาวไทยของระบบไฟฟ้ายังได้นำพาวิทยาการสมัยใหม่อื่น ๆ เข้ามาในชุมชน โดยเฉพาะเครื่องรับโทรทัศน์ซึ่งวิทยาการที่ส่งผลกระทบต่อชาวชุมชนอย่างมาก โทรทัศน์ทำหน้าที่ในการสื่อสารข่าวสารต่าง ๆ มาจากกลุ่มชนนอกชุมชน ชาวไทยเขมรจึงได้รับรู้เรียนรู้ รู้จักกลุ่มชนนอกชุมชนได้อย่างหลากหลายขึ้นด้วยการรับชมโทรทัศน์ จนทำให้ชาวชุมชนเกิดความรู้สึกว่ากลุ่มคนที่สื่อสารผ่านมาทางเครื่องรับโทรทัศน์นั้นเป็นกลุ่มคนที่เป็นกลุ่มส่วนใหญ่ของสังคมไทย ที่มีวัฒนธรรมสมัยที่ไม่จำเป็นต้องพึ่งพาระบบความเชื่อแบบดั้งเดิมเหมือนแบบที่กลุ่มชนของตนเองปฏิบัติอยู่ เมื่อกลุ่มชาวไทยเขมรได้รับข่าวสารที่สื่อสารผ่านมาทางเครื่องรับโทรทัศน์ กลุ่มชนจึงได้ถูกปลูกฝังความคิดว่าตนเองนั้นแตกต่างจากกลุ่มคนที่สื่อสารผ่านเครื่องรับโทรทัศน์ จึงพยายามที่จะปรับเปลี่ยนวิถีชีวิต และวัฒนธรรมตนเองให้สอดคล้องกับวิถีปฏิบัติของกลุ่มชนต่าง ๆ ที่สื่อสารมาทางเครื่องรับโทรทัศน์

บทบาทของประเพณี พิธีกรรมและความเชื่อ

ประเพณี พิธีกรรมและความเชื่อที่กลุ่มชนต่าง ๆ ยึดถือปฏิบัติเป็นสิ่งที่มียุทธศาสตร์ต่อสังคมและชีวิตของมนุษย์เป็นอย่างมาก เพราะว่าสิ่งเหล่านี้จะเป็นรากฐานทางด้านพฤติกรรมของกลุ่มชนในสังคมต่าง ๆ รวมทั้งชุมชนของชาวไทยเขมรด้วยเช่นกัน ซึ่งเป็นชุมชนมีลักษณะคล้ายกับชุมชนอื่น ๆ ที่จะให้ความสำคัญกับการประกอบพิธีกรรม และประเพณีตามความเชื่อ สาเหตุประการสำคัญเพราะว่าพิธีกรรมหรือประเพณีต่าง ๆ ที่ประกอบขึ้นในชุมชนแต่ละครั้งจะสร้างความรู้ถึง ความมั่นคง อบอุ่นให้เกิดขึ้นกับกลุ่มชนในชุมชน อีกทั้งประเพณีและพิธีกรรมตามความเชื่อยังได้สร้างความรู้ถึงความเป็นพวกเดียวกันระหว่างกลุ่มชนในชุมชน

ประเพณี และพิธีกรรมตามความเชื่อในลักษณะต่าง ๆ ของชาวไทยเขมรจึงเป็นกลไกสำคัญในการสร้างอัตลักษณ์ของกลุ่มชนที่แปลกและแตกต่างไปจากกลุ่มชนกลุ่มอื่น ๆ และพิธีกรรมความเชื่อยังได้ช่วยให้กลุ่มชนในชุมชนมีความรู้สึกเกิดความมั่นคงทางจิตใจ เกิดความสบายใจ เป็นเพราะพิธีกรรมตามความเชื่อที่ประกอบขึ้นในชุมชนจะเกี่ยวข้องกับการขอรับรองให้สิ่งที่ยืนอยู่นอกเหนือธรรมชาติให้ความช่วยเหลือ ค้ำครองและปกป้องกลุ่มชนในขณะที่ยังเกิดความไม่มั่นคง มั่นใจในการดำเนินชีวิตหรือประกอบสัมมาอาชีพ

ความเชื่อของชาวไทยเขมรก็มีพื้นฐานอย่างเดียวกับกลุ่มชนอื่น ๆ คือความเชื่อที่มีอยู่ในชุมชนโดยส่วนใหญ่จะมีพื้นฐานที่เป็นเรื่องเล่าที่เล่าสืบต่อกันมา หรือที่เรียกว่าตำนานจากกลุ่มชนรุ่นบรรพบุรุษจะใช้เรื่องเล่าเชิงตำนานเหล่านี้เพื่ออธิบายถึงเหตุ และปัจจัยที่จะต้องประกอบประเพณี และพิธีกรรมต่าง ๆ ที่กระทำขึ้นในชุมชน หรือกล่าวให้ชัดเจนความเชื่อเป็นนามธรรมของประเพณีและพิธีกรรม ซึ่งตำนานที่เล่าสืบต่อกันมาเมื่อครั้งบรรพบุรุษไม่ใช่เป็นเพียงเรื่องเล่าที่เป็น

ธรรมดาสามัญ แต่ตำนานเป็นเรื่องเล่าที่แฝงเร้นไว้ด้วยโลกทัศน์ทางสังคม วัฒนธรรม และสถานภาพของกลุ่มชนเอาไว้ในตำนานเหล่านั้นด้วย

พิธีกรรมความเชื่อของชาวไทยเขมรจะเป็นพิธีที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึทางด้านจิตวิทยา ที่ยึดโยงเข้ากับเรื่องกุศโลบาย โดยชาวชุมชนได้นำกุศโลบาย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในเชิงบอกกล่าวมาเป็นอุบายเพื่อใช้ในการควบคุม และขัดเกลาพฤติกรรมของคนในชุมชน ให้ประพฤติปฏิบัติในแนวทางที่ชุมชนหรือสังคมเห็นว่าเป็นเรื่องดีที่ควรปฏิบัติ และกุศโลบายนี้ยังมีไว้เพื่อเสริมสร้างทางด้านจิตใจในด้านต่าง ๆ ของกลุ่มชนอีกด้วย

การกระทำตามบทบาทของประเพณี พิธีกรรมตามความเชื่อของชาวไทยเขมร โดยส่วนใหญ่จะผ่านกระบวนการบนบานศาลกล่าว หรือกระบวนการประกอบพิธีกรรมบวงสรวงบูชาต่อสิ่งอยู่เหนือธรรมชาติหรือสิ่งเร้นลับที่เชื่อว่าเป็นภูตผี วิญญาณ หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ ซึ่งจากการศึกษาวิเคราะห์ประเพณีและพิธีกรรมตามความเชื่อรูปแบบต่าง ๆ ที่ปฏิบัติกันอยู่ในชุมชนชาวไทยเขมร พิธีกรรมตามความเชื่อในรูปแบบต่าง ๆ ที่ชาวไทยเขมรได้ปฏิบัติสืบต่อกันมาแต่ครั้งอดีต ได้มีบทบาทต่อกลุ่มชนชาวไทยเขมรในชุมชนหลายประการ สามารถแยกย่อยได้ดังนี้

บทบาทด้านการตอบสนองความมั่นคงทางด้านจิตใจ

พิธีกรรมตามความเชื่อที่ชุมชนชาวไทยเขมรประกอบพิธีขึ้นนอกจากจะเป็นการประกอบขึ้นเพื่อเป็นการบวงสรวงบูชาสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติแล้ว ประเพณีและพิธีกรรมตามความเชื่อเหล่านี้ยังมีบทบาทสำคัญในการตอบสนองด้านความต้องการทางจิตใจ เพื่อให้กลุ่มชนได้ผ่อนคลายความรู้วิตกกังวล หรือความรู้กลัว หรือไม่มั่นคงในจิตใจให้กลับมามีพลังแรงใจที่เข้มแข็งขึ้น โดยพลังใจที่เข้มแข็งขึ้นก็จะส่งผลให้บุคคลนั้น ๆ สามารถที่ดำเนินชีวิตได้อย่างปกติสุข และเผชิญกับโรคร้าย และเคราะห์กรรมต่าง ๆ ที่ชาวชุมชนเชื่อว่าเป็นการกระทำของสิ่งเร้นลับที่กระทำให้เกิดความเจ็บไข้ บทบาทของพิธีกรรมตามความเชื่อด้านการตอบสนองความมั่นคงด้านจิตใจ โดยสามารถแยกย่อยรายละเอียดได้ดังนี้

1. สร้างขวัญและกำลังใจในการต่อสู้กับอาการเจ็บป่วย

พิธีกรรมตามความเชื่อมีบทบาทในการดูแลสุขภาพของกลุ่มชนในสังคมชาวไทยเขมรมาเป็นเวลานานตั้งแต่ครั้งโบราณ โดยมีพื้นฐานของความเชื่อว่าอำนาจสิ่งเร้นลับ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ภูตผี วิญญาณต่าง ๆ ที่ชาวชุมชนนับถือผ่านกระบวนการประกอบพิธีกรรมเช่นสรวงนั้น สามารถจะคลบ้นดาลให้เกิดปรากฏการณ์ต่าง ๆ ตามธรรมชาติ เช่น ฟ้าผ่า น้ำท่วม หรือพายุ เป็นต้น รวมทั้งอำนาจของสิ่งเร้นลับและสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหล่านี้ยังสามารถคลบ้นดาลให้เกิดปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เป็นโทษให้เกิดขึ้นกับชีวิตและสังคมมนุษย์ได้เช่นกัน ซึ่งเชื่อว่าจะสามารถคลบ้นดาลให้บุคคลมีการเกิด การเจ็บไข้ และการตายได้ กลุ่มชนชาวไทยเขมรที่ได้ประสบกับเคราะห์กรรม โรคร้าย หรือสิ่งต่าง ๆ ที่

ส่งผลให้ด้านลบ เชื่อว่าเป็นการกระทำของสิ่งเหล่านี้ จึงจำเป็นต้องประกอบพิธีกรรมขึ้นมาเพื่อเช่น
 สรรพบูชาเชื่อว่าจะช่วยให้โรคภัย หรือเคราะห์กรรมต่าง ๆ หลุดพ้นไปจากผู้เจ็บป่วย พิธีกรรมที่
 เกี่ยวข้องกับสิ่งเร้นลับและสิ่งศักดิ์สิทธิ์เพื่อการรักษาพยาบาลจึงสามารถพบได้เป็นจำนวนมากใน
 ชุมชนชาวไทยเขมร

ปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริม สนับสนุนให้เกิดพิธีกรรมการรักษาพยาบาลหลากหลายอย่าง
 เกิดขึ้นในชุมชนชาวไทยเขมร เหตุเพราะยุคสมัยโบราณที่การแพทย์สมัยใหม่ยังไม่เข้าถึงยังชุมชนที่
 เป็นอยู่อาศัยของชาวไทยเขมร การรักษาพยาบาลเพื่อบรรเทา และรักษาอาการเจ็บไข้ของชาวชุมชน
 จึงต้องพึ่งวิธีการที่เป็นภูมิปัญญาพื้นบ้านเพื่อประคับประคองกลุ่มชนให้ผ่านพ้นจากภาวะอาการ
 เจ็บไข้ วิธีการที่เป็นภูมิปัญญาพื้นบ้านจะอยู่หลายแบบอย่าง ทั้งวิธีการนำสมุนไพรมาใช้ในการ
 รักษา การใช้ภูติภูริยาจากความร้อนมาใช้รักษา และใช้วิธีการตามความเชื่อที่ต่อยอดมาเป็น
 พิธีกรรมเพื่อการรักษา

การรักษาพยาบาลด้วยพิธีกรรมต่าง ๆ ของชาวไทยเขมรจะเกี่ยวเนื่องกับผลทางด้าน
 จิตวิทยาที่มีผลต่อการบรรเทาอาการเจ็บป่วย หลายพิธีกรรมตามความเชื่อเพื่อการรักษาพยาบาลจะ
 ไม่ได้นำตัวยาสมุนไพรมาใช้ร่วมในการรักษา จะมีเพียงพิธีกรรมผะหลับ หรือพิธีกรรมแก้เคล็ด
 เท่านั้นที่นำสมุนไพรมาใช้ในการประกอบพิธีกรรมคือเมื่อประกอบพิธีกรรมเสร็จสิ้นเจ้าพิธีก็
 จะมอบตัวยาสมุนไพรให้กับผู้เข้าร่วมพิธีนำไปต้มดื่มกินเป็นเวลา 3 วัน 7 วันแล้วแต่กรณี แต่พิธี
 กรรมการรักษาอาการเจ็บป่วยในแบบอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนชาวไทยก็ไม่ได้มีการนำตัวยา
 สมุนไพรมาใช้ในการประกอบพิธี

ชุมชนชาวไทยเขมรจะมีหลายพิธีกรรมที่ประกอบขึ้นเพื่อเป็นการรักษาพยาบาลที่เน้น
 การสร้างพลังด้านจิตใจในการต่อสู้กับอาการเจ็บป่วย โดยพิธีกรรมที่ประกอบขึ้นมีฐานความเชื่อว่
 ความเจ็บป่วยนั้นเกิดจากการกระทำของสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ เช่น ภูตผี หรือวิญญาณสิ่งชั่วร้าย
 ต่าง ๆ เป็นต้น จึงต้องประกอบพิธีกรรมการรักษาขึ้นเพื่อให้หลุดพ้นจากการกระทำของวิญญาณสิ่ง
 ชั่วร้ายเหล่านั้น อาทิ พิธีถักคณัว (ตัดเชือกกรรมพันธู์) เป็นพิธีที่ประกอบขึ้นเพื่อรักษาอาการ
 เจ็บป่วยทุกชนิดที่ไม่เฉพาะเจาะจงว่าเจ็บป่วยลักษณะใด โดยมีพื้นฐานความเชื่อว่าอาการเจ็บป่วย
 นั้นเกิดจากการผู้ป่วยนั้นได้รับเชื้อร้าย สิ่งร้ายต่าง ๆ มาจากบรรพบุรุษผู้ล่วงลับ และจะต้องทำพิธีตัด
 ขาดจากบรรพบุรุษเพื่อที่จะได้หลุดพ้นจากการรับเชื้อร้ายเหล่านั้น และก็จะทำให้ผู้ป่วยหายจาก
 อาการเจ็บป่วยที่ได้รับสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ

อนึ่งยังมีพิธีแซนจูน (เช่นส่งวิญญาณสิ่งชั่วร้าย) เป็นพิธีกรรมรักษาอาการเจ็บป่วย
 ของชาวชุมชนที่มีพื้นฐานความเชื่อว่าอาการเจ็บป่วยเกิดจากการกระทำของผีร้ายที่เข้ามาสิงอยู่

ร่างกายของผู้ป่วย ต้องให้เจ้าพิธีทำพิธีเช่นส่งดวงวิญญาณผีร้ายเหล่านั้นให้ออกไปจากร่างกายของผู้ป่วย เพื่อที่จะได้หายจากอาการเจ็บป่วย

พิธีกรรมตามความเชื่อของชาวไทยเขมรที่เข้ามามีบทบาทต่อการดูแลสุขภาพกลุ่มชนในชุมชนไม่ได้มีเพียงไว้ใช้กับกรณีคนที่มีอาการเจ็บป่วยเท่านั้น พิธีกรรมตามความเชื่อของชาวไทยเขมรที่ประกอบขึ้นยังเชื่อว่ากระทำขึ้นเพื่อป้องกันอาการเจ็บไข้ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต เช่นความเชื่อเรื่องกรูกำเนิด หรือกรูกำเนิดที่มีพื้นฐานความเชื่อว่าทารกที่เกิดมาในชุมชน ทุกคนที่เกิดมาจะมีเทพเจ้าหนึ่งองค์ติดตัวเด็กทารกมา โดยจะคอยมาทำหน้าที่คุ้มครองรักษาเด็กให้มีสุขภาพแข็งแรงทั้งทางร่างกายและทางจิตใจ เมื่อเด็กทารกเกิดมาพ่อแม่ของเด็กก็จะทำพิธีต้อนรับเทพเจ้าให้เข้ามาอยู่ในบ้าน โดยจะทำจวมกรูกำเนิด (กรูกำเนิด) ไว้ให้เทพเจ้าสิงสถิตอาศัยอยู่ และจะมีการเซ่นไหว้เทพเจ้าอยู่อย่างต่อเนื่องเพื่อวิงวอนขอให้เทพเจ้าให้ความคุ้มครอง และคอยดูแลรักษาในขณะที่เจ้าของจวมกรูมีอาการเจ็บป่วย

นอกจากนี้ในชุมชนยังมีความเชื่อเรื่องขวัญ ที่เรียกเป็นภาษาเขมรว่า “ปะลิ่ง” หรือขวัญ ซึ่งเป็นความเชื่อที่เกิดขึ้นมาช้านานในชุมชนชาวไทยเขมร โดยมีพื้นฐานความเชื่อว่าขวัญเป็นสิ่งที่อยู่ในร่างกาย หรือเป็นส่วนประกอบในร่างกายของคนทุกคน ขวัญของชาวไทยเขมรจะเกี่ยวข้องกับสัมพันธภาพกับความเชื่อเรื่องผีหรือวิญญาณ โดยเชื่อว่าขวัญเป็นอำนาจลึกลับที่ไม่อาจสามารถมองเห็นหรือสัมผัสได้ ขวัญมีอิทธิพลหรือกระทำให้เกิดผลโดยตรงต่อชีวิต จิตใจของบุคคลผู้เป็นเจ้าของขวัญ และเชื่อว่าทุกคนจะมีขวัญอยู่ทั้งหมด 19 ดวงซึ่งถ้าขวัญอยู่ไม่ครบจำนวนจะส่งผลกระทบให้เจ้าของขวัญเกิดอาการเจ็บป่วย

ชาวไทยเขมรเชื่อว่าเจ้าของขวัญที่มีอาการเจ็บป่วย เกิดจากขวัญที่อยู่ในร่างกายหลุดหายไป โดยสภาวะที่ทำให้ขวัญบกพร่องอยู่ไม่ครบ 19 ดวง อาจเกิดจากอุบัติเหตุ หรืออาการอื่น ๆ เมื่อพบว่าขวัญได้บกพร่องไป เจ้าของขวัญก็จะต้องให้เจ้าพิธีมาทำพิธีเรียกขวัญ (เฮาปะลิ่ง) เพื่อที่จะให้ขวัญกลับมายังร่างกายของเจ้าของขวัญอย่างครบถ้วน และเมื่อขวัญกลับเข้ามาสู่ร่างกาย อาการเจ็บป่วยจะได้ผ่านพ้นไป แต่ถ้าหากขวัญไม่สามารถกลับมายังร่างกายของเจ้าของขวัญได้ เจ้าของขวัญอาจจะพบพานกับอาการเจ็บป่วยที่รุนแรงขึ้นถึงขั้นเสียชีวิตก็เป็นได้

2. สร้างขวัญและกำลังใจในการประกอบอาชีพ

หลักฐานทางโบราณคดี และประวัติศาสตร์หลายอย่างที่นักวิชาการในแขนงต่าง ๆ ได้ค้นพบได้ชี้ให้เห็นว่าประเพณี พิธีกรรมและความเชื่อต่าง ๆ ที่มีอยู่ในสังคมไทยได้เข้ามามีบทบาทในการประกอบอาชีพของคนในสังคมไทยมาตั้งแต่ครั้งโบราณ เพราะมีมโนทัศน์ที่ว่าสิ่งเร้นลับหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ทำการบงการบรรพชนตามประเพณี และพิธีกรรมนั้นจะช่วยคลอบคลำให้เกิดคุณและโทษแก่บุคคลที่ประกอบอาชีพต่าง ๆ ได้ ซึ่งแม้เวลาจะผ่านล่วงมาจนถึงปัจจุบันความเชื่อเรื่อง

สิ่งเร้าหลักที่เกี่ยวกับการประกอบอาชีพก็ยังคงอยู่ในสังคมไทย เป็นเพราะการประกอบอาชีพมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำรงชีวิตของกลุ่มชน

พิธีกรรมตามความเชื่อที่เกี่ยวกับการประกอบอาชีพทางการเกษตรก็ได้เข้ามามีบทบาทต่อสังคมชาวไทยเขมรมาเป็นเวลานาน เพราะชุมชนชาวไทยเขมรเป็นชุมชนที่ประกอบอาชีพทางการเกษตรเป็นอาชีพหลัก พื้นที่ทำการเกษตรของชาวไทยเขมรเป็นพื้นที่อยู่ในเขตพื้นที่ที่ระบบการเกษตรสมัยใหม่ยังเข้าไม่ถึง เช่นระบบชลประทาน การทำการเกษตรของชาวไทยเขมรจึงเป็นการเกษตรแบบพึ่งพาธรรมชาติ ซึ่งการปลูกพืชไร่และการทำนาจะต้องอาศัยฝนเป็นปัจจัยหลักในการนำพาน้ำมาให้ชาวชุมชนใช้ทำการเกษตร เมื่อถึงฤดูกาลฝนในแต่ละปีปริมาณของฝนที่ตกลงมาที่พื้นที่ชุมชนจะมีปริมาณไม่เท่ากัน บางปีฝนก็ตกลงมาเป็นจำนวนมาก แต่ในบางปีฝนก็ต้องมาในจำนวนน้อยทำให้น้ำมีปริมาณไม่เพียงพอใช้หล่อเลี้ยงพืชการเกษตรต่าง ๆ ชาวไทยเขมรจึงได้มีการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อเพื่อวัตถุประสงค์ในการร้องขอให้สิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติช่วยคลบน้ตาลให้ฝนตกลงมาในปริมาณที่เพียงพอ ที่เรียกเป็นภาษาเขมรว่าพิธีกรรมโซมเพ็ลียง หรือพิธีขอฝน เป็นพิธีกรรมที่ฐานความเชื่อที่ว่าฝนที่ตกลงมาเกิดจากการคลบน้ตาลเทพเจ้าผู้ดูแล เพื่อให้ฝนตกลงมาจะต้องทำพิธีกรรมเพื่อเป็นการขอร้องให้เทพเจ้าเหล่านั้นคลบน้ตาลให้ฝนตกลงมาในชุมชน โดยชาวชุมชนจะประกอบพิธีกรรมขึ้นในช่วงหลังจากที่เพาะปลูกพืชลงในพื้นที่เพาะปลูกเสร็จสิ้น และเกิดสภาวะฝนตกในปริมาณไม่เพียงพอต่อพืชที่เพาะปลูก ซึ่งอาจส่งผลเสียต่อพืชในการออกผลผลิต

นอกจากนี้ชุมชนชาวไทยเขมรยังได้มีการประกอบพิธีเช่นเจ้าที่ไรร่ณา ที่เป็นเรียกภาษาเขมรว่าพิธีแซนควาย (ควายเป็นคำเรียกของชาวไทยเขมรใช้เรียกเจ้าที่ไรร่ณา) เป็นพิธีกรรมตามความเชื่อที่มีฐานความเชื่อที่ว่าไรร่ณาที่ชาวชุมชนใช้เป็นพื้นที่ทำการเกษตรนั้นจะมีเทพเจ้าหรือเจ้าที่ ทำหน้าที่เป็นผู้ดูแลคุ้มครองไรร่ณา พืชผลทางเกษตร ทุกปีในชาวชุมชนก็จะประกอบพิธีกรรมเช่นสรวง (แซนควาย) เพื่อเป็นการขอบคุณเทพเจ้าผู้ดูแลไรร่ณาเหล่านั้น พิธีแซนควายยังเป็นการทำนายสภาพการที่จะเกิดขึ้นกับไรร่ณาในฤดูกาลทำไรร่ณาที่จะมีขึ้นหลังจากทำพิธี เช่น ปริมาณฝนที่จะตก ราคาของพืชผล ปริมาณผลผลิตที่จะได้ และการรบกวนจากศัตรูพืชต่าง ๆ เป็นต้น

ความเชื่อเรื่องควาย (เจ้าที่ไรร่ณา) ของชาวไทยเขมรมีความผูกพันกับชุมชนชาวไทยเขมรมาเป็นเวลานาน ความเชื่อควายนอกจากจะเชื่อว่าควายจะทำหน้าที่ดูแลไรร่ณา ควายเป็นกุศโลบายที่ส่งเสริมจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ธรรมชาติของชาวไทยเขมร โดยเชื่อว่าไรร่ณา หรือพื้นที่ป่าเขาเป็นของควาย (เจ้าที่) ถ้าออกไปถางไรร่ณาหรือป่าเขาโดยไม่ได้ออกกล่าวขออนุญาต ควายก็จะคลบน้ตาลให้เสียหรือสัตว์ร้ายต่าง ๆ ออกมาไล่ทำร้ายผู้ที่เข้าไปถางไรร่ณา

บทบาทด้านการรักษามาตรฐานทางพฤติกรรมของกลุ่มชน

ชุมชนชาวไทยเขมรในยุคที่ระบบการปกครองยังไม่มีระบบการปกครองที่ใช้กฎหมาย เป็นกฎเกณฑ์ในการควบคุมพฤติกรรมของกลุ่มชน ชุมชนชาวไทยเขมรควบคุมกลุ่มชนด้วยฐานคิด จากความเชื่อที่ผ่านกระบวนการของประเพณี พิธีกรรมที่ชุมชนปฏิบัติ ให้ชาวชุมชนได้เรียนรู้ เรื่องราวที่เกี่ยวกับกฎระเบียบสังคม ค่านิยม ทศนคติ บรรทัดฐานทางพฤติกรรม และจริยธรรมทาง สังคมที่สังคมโดยรวมเห็นว่าเป็นสิ่งที่ดี ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. สร้างจิตสำนึกความเคารพต่อบรรพบุรุษ

ความเคารพต่อบรรพบุรุษเป็นสิ่งสำคัญที่จะส่งเสริมความมั่นคงของชุมชน เพราะการ ปลุกฝังในกลุ่มชนเคารพในบรรพบุรุษ สังคมหรือชุมชนของชาวไทยเขมรเป็นอีกหนึ่งชุมชนที่ให้ความเคารพต่อบรรพบุรุษทั้งที่ยังมีชีวิตอยู่และที่ล่วงลับไปแล้ว โดยจะมีการปลุกฝังผ่าน กระบวนการสั่งสอนจากกลุ่มชนก่อนมาสู่กลุ่มชนรุ่นปัจจุบัน พิธีกรรมลักษณะนี้มีความสำคัญกับ ชุมชนเป็นอย่างมาก นอกจากจะเป็นการสั่งสอนให้กลุ่มชนในชุมชนเคารพบรรพบุรุษที่ล่วงลับ ยัง เป็นนัยสั่งสอนให้เคารพบรรพบุรุษและผู้อาวุโสที่ยังมีชีวิตอยู่ และประโยชน์ผลที่กลุ่มชนได้รับ นอกจากจะเคารพต่อบรรพบุรุษแล้ว พิธีกรรมเหล่านี้ยังมีนัยสั่งสอนให้เป็นคนที่มีประพฤติดีปฏิบัติดี ต่อสังคม เป็นบุคคลไม่เอารัดเอาเปรียบสังคมและคนอื่น ๆ แม้ว่าผู้เหล่านั้นจะไม่บรรพบุรุษหรือญาติที่ นื่องของตนเอง

พิธีกรรมตามความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการปลุกฝังทัศนคติทางด้านการในความเคารพ บรรพบุรุษของชาวไทยเขมร เช่น พิธีแซนดุนตา ที่จะมีการประกอบพิธีกรรมขึ้นเป็นเวลา 15 วัน ตั้งแต่วันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 10 ไปจนถึงวันแรม 15 ค่ำ เดือน 10 ซึ่งพิธีกรรมนี้ประกอบขึ้นมาจากฐาน ความคิดเพื่อการทำบุญอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้กับบรรพบุรุษผู้ล่วงลับ ที่เชื่อว่าบรรพบุรุษเหล่านี้ จะกลับมายังโลกมนุษย์เพื่อมารับเครื่องเซ่นไหว้ที่ลูกหลานจัดเตรียมไว้ให้ การกลับมายังโลกครั้งนี้ ได้รับอนุญาตจากผู้ดูแลยมโลกให้ขึ้นมาเป็นเวลา 15 วัน และตลอด 15 วันซึ่งเป็นช่วงเวลาของการ ประกอบพิธีกรรมแซนดุนตา กลุ่มชนในชุมชนก็จะจัดเตรียมข้าวปลาอาหาร เครื่องใช้ต่าง ๆ ไป ประกอบพิธีกรรมอุทิศให้กับบรรพบุรุษผู้ล่วงลับ ซึ่งเมื่อถึงเทศกาลแซนดุนตาชาวชุมชนทุกบ้าน และทุกคน ก็จะจัดเตรียมเครื่องเซ่นใส่กระบุงไปทำบุญอุทิศที่วัด และทุกคนที่ไปอยู่ต่างบ้านต่าง เมืองก็ต้องกลับมาเข้าร่วมพิธีกรรมแซนดุนตาทุกปี แซนดุนตาเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงแนวคิด ของชาวชุมชนที่ต้องการสั่งสมทศนคติเกี่ยวกับการให้ความเคารพบรรพบุรุษและผู้อาวุโสให้กับ กลุ่มชน ที่ปลุกฝังผ่านพิธีกรรมแซนดุนตา และพิธีกรรมต่าง ๆ ที่ปฏิบัติอยู่ในชุมชน

2. สร้างจิตสำนึกเคารพต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์

สิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ ที่ชาวชุมชนชาวไทยเขมรเชื่อถือมีความสำคัญกับการดำรงอยู่ของชุมชนเป็นอย่างมาก เพราะความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์จะช่วยกล่อมเกล้า ชักเกลากลุ่มชนในชุมชนให้ประพฤติปฏิบัติเป็นไปตามแนวทางที่เชื่อว่าเป็นสิ่งดี ไม่ขัดต่อธรรมเนียมปฏิบัติ และจารีตประเพณีของชาวชุมชนส่วนใหญ่ เชื่อว่าถ้ากระทำการใด ๆ ที่ขัดต่อแบบแผนของชุมชนก็จะถูกลงโทษจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหล่านั้น ชาวไทยเขมรเชื่อว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์จะเป็นผู้คุ้มครองกลุ่มชนในชุมชน ซึ่งสิ่งศักดิ์ที่เป็นเทพเจ้าต่าง ๆ นั้น กลุ่มชนในชุมชนจะให้ความเคารพนับถือเป็นอย่างมาก เชื่อว่าเทพเจ้าเหล่านี้จะเป็นผู้คุ้มครองกลุ่มชนในชุมชนให้รอดพ้น ปลอดภัยจากภัยอันตรายต่าง ๆ ทั้งที่เกิดจากการกระทำของบุคคลหรือการกระทำของภูตผี หรือวิญญาณต่าง ๆ

พิธีแซนนะดา เป็นพิธีกรรมที่มีฐานความเชื่อว่าชุมชนจะมีเทพเจ้าหรือเจ้าที่ ที่เรียกเป็นภาษาเขมรว่า “นะดา” ทำหน้าที่คุ้มครองกลุ่มชนให้มีความสุข ปราศจากโรคภัย หรือสิ่งชั่วร้ายต่าง ๆ ไม่ให้เกิดกับชุมชน ทุกปีชาวชุมชนจะประกอบพิธีกรรมเช่นสรงเทพเจ้าผู้ให้การคุ้มครองเหล่านี้ โดยจะจัดพิธีเช่นสรงกันระหว่างเดือน 3 ถึงเดือน 5 เพื่อเป็นการเซ่นไหว้ขอบคุณเทพเจ้าที่ทำหน้าที่ดูแลคุ้มครองกลุ่มชนในชุมชนให้อยู่รอดปลอดภัยตลอดปีที่ผ่านมา นะดานั้นสำคัญอย่างมากกับกลุ่มชนในชุมชน โดยจะเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจที่สำคัญที่สุด ซึ่งนะดานั้นจะเป็นศูนย์กลางของทางจิตใจ สังกัดได้จากการตั้งศาลนะดาจะตั้งอยู่บริเวณกลางชุมชน ชาวชุมชนที่มีปัญหาในทุกอย่างก็จะไปบนบานศาลกล่าวกับนะดาให้ความช่วยเหลือ

นะดาถือได้ว่าเป็นศักดิ์สิทธิ์ที่สำคัญที่สุดของชาวชาวไทยเขมร ชาวชุมชนทุกจะเคารพศรัทธานะดาเป็นอย่างมาก นะดาถือได้ว่าเป็นศูนย์รวมทางด้านจิตใจของชุมชนในยามที่ชาวชุมชนต้องการความเข้มแข็ง และมั่นคงทางด้านจิตใจ โดยชาวชุมชนก็จะไปอ้อนวอนให้นะดาช่วยเหลือด้วยการบนบาน หรือบอกกล่าวนะดาให้ความช่วยเหลือ และชาวชุมชนเชื่อว่านะดาจะให้ความช่วยเหลือตามที่อ้อนวอนบอกกล่าว

บทบาทด้านการสร้างความรู้สึกร่วมให้เกิดขึ้นกับกลุ่มชน

สังคมหรือชุมชนของชาวไทยเขมรสามารถจะดำรงอยู่มาจนถึงปัจจุบันได้นั้น เหตุที่เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมความเป็นชุมชนคือความเป็นปึกแผ่น สมัคคีธรรมสามัคคีกันของกลุ่มชนในชุมชน โดยอาศัยความเชื่อในรูปแบบต่าง ๆ ของกลุ่มชนทำหน้าที่ส่งเสริมให้เกิดปรากฏการณ์ความร่วมมือ และความเป็นปึกแผ่นของชนในชุมชน โดยผ่านสื่อกลางคือประเพณี พิธีกรรมตามความเชื่อต่าง ๆ ที่ปฏิบัติอยู่ในชุมชน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ส่งเสริมการอยู่ร่วมกันในชุมชน

พิธีกรรมตามความเชื่อต่าง ๆ ของชาวไทยเขมรที่ประกอบขึ้นในชุมชนจะเป็นการประกอบพิธีกรรมโดยเกิดจากความร่วมมือกันของกลุ่มชนในชุมชน ที่ชาวชุมชนได้เห็นถึงความสำคัญของพิธีที่เชื่อว่าเมื่อประกอบขึ้นจะช่วยให้อายุยืนและชุมชนอยู่อย่างสงบสุข ปราศจากภัยอันตรายต่าง ๆ ที่เกิดจากสิ่งเร้นลับนอกเหนือธรรมชาติ เช่นจากเหล่าภูตผี วิญญาณสิ่งชั่วร้ายต่าง ๆ ที่จะเข้ามาทำร้ายกลุ่มชนที่อาศัยอยู่ในชุมชน ซึ่งการประกอบพิธีเหล่านี้ นอกจากจะทำเพื่อป้องกันการรบกวนหรือทำร้ายจากสิ่งเร้นลับ สารสำคัญที่เป็นนัยแฝงเร้นอยู่ในการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อที่ประกอบขึ้นในชุมชนยังเป็นส่วนหนึ่งที่ปลูกฝังจิตสำนึก ที่เกี่ยวข้องกับการอาศัยอยู่ร่วมกันของกลุ่มชนในชุมชน ซึ่งพิธีกรรมตามความเชื่อที่ประกอบขึ้นในชุมชนโดยส่วนใหญ่จะไม่ใช้พิธีกรรมที่ประกอบขึ้นเพียงครั้งเดียวแล้วสูญหายไป แต่พิธีกรรมตามความเชื่อเหล่านี้จะประกอบขึ้นอย่างสม่ำเสมอ แต่จะสม่ำเสมอเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับความสำคัญของแต่ละพิธีกรรม ซึ่งบางพิธีกรรมก็จะประกอบขึ้นเป็นประจำทุกปี หรือประกอบขึ้นทุก ๆ ครั้งที่มีเหตุการณ์เกิดขึ้นกับกลุ่มชนหรือชุมชน ที่ชาวชุมชนเป็นเหตุสมควรที่จะต้องประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อเหล่านี้ขึ้นมา แต่ครั้งที่ประกอบพิธีกรรมขึ้นมาก็จะแฝงไว้ด้วยนัยทางการปลูกฝังจิตสำนึก การอยู่ร่วมกันครั้งแล้วครั้งเล่า ชาวชุมชนแต่ละคนก็จะมีส่วนร่วมกับการประกอบพิธีกรรมเหล่านี้ตั้งแต่เกิดไปจนตาย และได้รับการซึมซับทัศนคติการอยู่ร่วมกันในแบบที่ต้องพึ่งพาอาศัยกันอย่างต่อเนื่อง

พิธีกรรมความเชื่อที่ประกอบขึ้นเป็นประจำทุกปี และทุกคนในชุมชนจะมีส่วนร่วมในการประกอบพิธีกรรมขึ้น มา เช่นพิธีกรรมบ่อนแฉะแฉะ (บุญเดือนห้า) ซึ่งจะประกอบขึ้นในช่วงเทศกาลสงกรานต์ บ่อนแฉะแฉะเป็นพิธีกรรมที่แสดงออกถึงความพร้อมเพรียง ความสามัคคีกันของกลุ่มชนที่ร่วมมือกันประกอบพิธีกรรมขึ้น มาในชุมชน อีกหนึ่งพิธีกรรมที่เกิดขึ้นเพราะความร่วมมือกันของกลุ่มชนในชุมชนคือพิธีแซนนะตาเป็นพิธีกรรมเช่นสรวงเทพเจ้าหรือเจ้าที่ที่ทำหน้าที่ดูแลกลุ่มชนในชุมชนในปลอดภัยจากอันตรายต่าง ๆ ทั้งภัยจากการกระทำของสิ่งเร้นลับที่ไม่สามารถมองเห็นได้ ที่เชื่อว่าเป็นการกระทำของภูตผี วิญญาณต่าง ๆ และการกระทำของกลุ่มคนที่ไม่หวังดี ซึ่งภัยที่ได้รับอาจจะมาในรูปของโรคภัยไข้เจ็บ อุบัติเหตุ หรือความแร้นแค้นทางการประกอบอาชีพและการทำมาหากิน ซึ่งเมื่อถึงวันกำหนดประกอบพิธีชาวชุมชนก็จะมีการจัดเตรียมเครื่องเซ่นไหว้มาร่วมกันมาประกอบที่ศาลนะตาประจำหมู่บ้าน

พิธีปะเก๊ะเป็นอีกหนึ่งพิธีกรรมที่เกิดจากความร่วมมือของชาวชุมชนจะร่วมกันประกอบขึ้นอย่างแข็งขัน ปะเก๊ะมีฐานคิดของความเชื่อว่าชุมชนจะประสบกับเคราะห์กรรมร้ายต่าง ๆ ด้วยเกิดจากมีนางบอกเหตุที่ส่งสัญญาณมาที่ชุมชน เช่น เกิดฟ้าผ่ากลางชุมชน หรือมีสัตว์ร้ายเข้ามาในชุมชน เป็นต้น ซึ่งเมื่อมีนางบอกเหตุลักษณะนี้ชาวชุมชนก็จะร่วมมือกันในการประกอบพิธีกรรม

ปะเถาะเพื่อเป็นการปิดเป่าสิ่งร้ายให้ออกไปจากชุมชน ซึ่งนอกจากการประกอบพิธีจะมี วัตถุประสงค์หลักเพื่อปิดเป่าสิ่งร้าย การประกอบพิธียังมีส่วนที่ส่งเสริมให้กลุ่มชนเกิดความร่วมมือ กัน และยังเป็นการส่งเสริมความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของกลุ่มชนในชุมชน โดยในระหว่างที่ ประกอบพิธีกรรมจะมีการนำสายสิญจน์ผูกโยงจากสถานที่ประกอบพิธีกรรมไปในยังบ้านทุก หลังคาเรือนที่อยู่ในชุมชนอีกด้วย

2. สร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นกับกลุ่มชน

ชุมชนที่จะดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง ปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งคือความสามัคคีกันของ กลุ่มชนในชุมชน ชุมชนจึงจะต้องกำหนดกฎระเบียบขึ้นมาเพื่อให้ทุกคนในชุมชนอยู่ร่วมกันอย่าง ปกติสุข ชุมชนในสมัยก่อนนอกจากกฎระเบียบที่เป็นแบบแผนควบคุมกลุ่มชน ชุมชนยังได้มีความ เชื่อต่าง ๆ ที่คอยทำหน้าที่เหมือนเป็นกฎที่คอยควบคุมในกลุ่มชนอยู่ร่วมกัน ชุมชนชาวไทยเขมรมี พิธีกรรมตามความเชื่อที่ถูกประดิษฐ์ขึ้นมา นอกจะเป็นพิธีเพื่อเช่นสร้างบูชาภูตผี วิญญาณ และสิ่ง เ็นลับต่าง ๆ พิธีกรรมตามความเชื่อที่ประกอบขึ้นในชุมชนยังได้ที่สร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นกับ กลุ่มชนในชุมชน

ความสมัครสมานสามัคคี ความเข้าอกเข้าใจ การพึ่งพาอาศัยกันของกลุ่มชนในชุมชนมี ความสำคัญกับกลุ่มชาวไทยเขมรเป็นอย่างมาก เพราะเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในการสร้างพลังที่ช่วย ส่งเสริม สนับสนุนให้ชุมชนชาวไทยเขมรดำรงอยู่อย่างเข้มแข็ง มีความพร้อมเพรียงกัน ซึ่งพลังแห่ง ความเข้มแข็งนี้จะช่วยให้ชุมชนมีพลังต่อการต่อรองต่อกลุ่มชนภายนอกชุมชนและต่อรองกับ กลไกตามธรรมชาติ เช่นพิธีบ่อนสะโร๊ะ (ทำบุญหมู่บ้าน) พิธีกรรมที่มีฐานความเชื่อว่าเป็นการ ทำบุญเพื่อการชำระสิ่งไม่ดี หรือเสนียดจัญไรต่าง ๆ ให้ออกไปจากชุมชน เป็นหนึ่งตัวอย่างของ พิธีกรรมที่สร้างจิตสำนึกความสมัครสมานสามัคคีกันของกลุ่มชน โดยก่อนถึงวันกำหนดให้มีการ ทำบุญชาวชุมชนทุกหลังคาเรือนจะส่งตัวแทนบ้านละอย่างน้อยหนึ่งคนมาร่วมกันจัดเตรียมประรำ พิธี สถานที่ประกอบพิธี รวมทั้งช่วยกันปิดกวาดทำความสะอาดชุมชน

บทบาทด้านให้การศึกษาให้กับกลุ่มชน

การให้การศึกษาและอบรมระเบียบสังคมเป็นกระบวนการที่จำเป็นและมีความสำคัญต่อ สังคมทั้งในระดับปัจเจกและระดับชุมชน ซึ่งจะก่อให้เกิดความรู้ ความสำนึกและความเป็นระเบียบ ในสังคมมนุษย์ เมื่อสังคมใด ๆ มีระเบียบ สังคมนั้นก็จะมีความสงบสุข มั่นคงถาวร กลุ่มชนที่อยู่ใน สังคมสามารถดำเนินชีวิตของตนไปได้ ดังนั้นทุกสังคมจึงต้องมีการให้ความรู้และการอบรม ระเบียบสังคมให้กับกลุ่มชนที่อาศัยอยู่ในชุมชน สังคมหรือชุมชนจะถ่ายทอดผ่านกระบวนการที่ได้ ปลุกฝังให้สมาชิกในสังคมเป็นผู้อบรมสั่งสอนกันเอง ซึ่งอาจจะเป็นการสั่งสอนโดยตรงหรือเป็น

การสั่งสอนผ่านการกระทำให้เห็นเป็นตัวอย่าง หรือนำความเชื่อมาเป็นพื้นฐานในการให้การศึกษา และอบรมระเบียบกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ของสังคม

สังคมหรือชุมชนของชาวไทยเขมรเป็นชุมชนแบบเดียวกับชุมชนชาติพันธุ์อื่น ๆ ที่ในยุคโบราณเป็นยุคที่ยังไม่มีการประดิษฐ์ตัวหนังสือไว้ใช้ในการให้การศึกษา และถ่ายทอดเรื่องราวองค์ความรู้ด้านต่าง ๆ เช่น ขนบธรรมเนียม จารีต วิถีปฏิบัติ ภูมิปัญญา เป็นต้น จากกลุ่มชนรุ่นหนึ่งสู่กลุ่มชนรุ่นต่อ ๆ ไป พิธีกรรมตามความเชื่อต่าง ๆ จึงได้เข้ามามีบทบาทในการเป็นสื่อกลางทำหน้าที่ให้การศึกษาแก่กลุ่มชนในชุมชนในเรื่องราวต่าง ๆ ที่เป็นบรรทัดฐานของสังคม โดยสามารถแยกย่อยดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. อบรมระเบียบปฏิบัติทางสังคม

พฤติกรรมความประพฤติที่ถูกต้องและเหมาะสมของกลุ่มชนในชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมให้ชุมชนหรือสังคมมีความสุข สังคมของชาวไทยเขมรเป็นสังคมที่ได้กำหนดและคาดหวังพฤติกรรมที่เหมาะสมให้แก่กลุ่มชนในชุมชน ซึ่งจะถูกปลูกฝังผ่านกระบวนการอบรมในรูปแบบต่าง ๆ รวมทั้งแทรกอยู่ในแนวคิดด้านการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อต่าง ๆ ที่ชุมชนปฏิบัติ เพื่อให้กลุ่มชนในชุมชนได้เรียนรู้เรื่องราวเกี่ยวกับกฎระเบียบสังคม ค่านิยม ทศนคติ บรรทัดฐานทางพฤติกรรม และจริยธรรมทางสังคม ที่สังคมโดยรวมเห็นชอบร่วมกันว่าสิ่งเหล่านั้นเป็นสิ่งที่ดี และสังคมโดยรวมยอมรับ

ชุมชนชาวไทยเขมรประเพณีและพิธีกรรมตามความเชื่อที่มีปฏิบัติอยู่ในชุมชนนอกจากจะประกอบขึ้นมาเพื่อบวงสรวงบูชาสิ่งทีนอกเหนือปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ หรือภูติผี วิญญาณต่าง ๆ แล้วพิธีกรรมตามความเชื่อที่ประกอบขึ้นมาเหล่านี้ ยังมีหน้าที่อีกรูปแบบซึ่งเป็นการทำหน้าที่แฝงคือการให้การอบรมระเบียบสังคม สร้างกรอบแนวทางการประพฤติปฏิบัติต่าง ๆ ที่เป็นบรรทัดฐานที่ชุมชนชาวไทยเขมรยอมรับ เช่น บ่อนแะแจต หรือบุญเดือนห้าหรือเทศกาลบุญสงกรานต์ วันสุดท้ายของเทศกาล ชาวชุมชนจะมีการประกอบพิธีจับมาร พิธีจับมารนั้นนอกจากจะเป็นการประกอบตามตำนานที่เล่าขานสืบต่อกันมาว่าสมัยพุทธกาลพระอุปคุตให้จับมารมายึดตรึงจนสืบแบบ เมื่อครั้งที่มารมาระรานในงานฉลองเจดีย์ 84,000 องค์ พิธีจับมารยังมีนัยปลูกฝังทศนคติให้กลุ่มชนโดยเฉพาะกลุ่มชนรุ่นใหม่ ๆ ได้รับรู้ว่าการเป็นสิ่งชั่วร้ายที่จะมาคอยระรานชาวชุมชนไม่ให้ได้ทำงานบุญในช่วงเทศกาลสงกรานต์ได้อย่างราบรื่น แต่สุดท้ายมาร (ตัวแทนของความชั่วร้าย) ก็ถูกชาวบ้าน (ตัวแทนของกลุ่มคนขัดขวางความชั่วร้าย) จับตัวไว้ และนำมาไปอบรมให้พระภิกษุสงฆ์เทศนาสั่งสอนธรรมให้กลับตัวเป็นคนดีพิธีจับมารยังเป็นการปลูกฝังค่านิยม และแนวคิดการประพฤติปฏิบัติให้กับกลุ่มชนในชุมชนในเรื่องของการทำความดี ถ้าหากทำความชั่วร้ายก็จะถูกลงโทษเหมือนกับมารที่ถูกจับได้

ระหว่างที่ประกอบพิธีจับมารกลุ่มผู้อาวุโสในชุมชนก็จะอบรมสั่งสอนกลุ่มชนรุ่นใหม่ถึงความน่าเกรงขามของมาร โดยมารก็จะออกมาทำร้ายผู้ที่คิดหรือปฏิบัติสิ่งใด ๆ ที่ไม่ดีที่สร้างความเดือนร้อนให้กับผู้อื่น โดยจะปลุกฝังแนวคิดว่ามีพลังอำนาจที่จะคอยทำร้ายกลุ่มคนที่คิดจะทำเรื่องชั่วร้ายต่าง ๆ มารตามแนวทางความเชื่อของชาวไทยเขมรจึงมีหน้าที่เป็นนัยทางจิตวิทยาคอยควบคุมพฤติกรรมของชาวชุมชน แต่อีกนัยผู้ที่คิดหรือกระทำการชั่วร้ายก็สามารถที่กลับตัวกลับใจได้ โดยให้หนทางพุทธศาสนาช่วย

2. ถ่ายทอดเรื่องราวเกี่ยวกับชุมชน

อัตลักษณ์ความเป็นตัวตนของกลุ่มชนเป็นสิ่งที่มีความสำคัญที่จะต้องรักษาไว้ อัตลักษณ์ของแต่ละกลุ่มชนที่แตกต่างกันและมีเอกลักษณ์เฉพาะที่เป็นจุดเด่นของแต่ละกลุ่มชน กลุ่มชนใดที่เห็นถึงคุณค่าและให้ความสำคัญกับอัตลักษณ์ของกลุ่มชนอย่างเข้มข้น กลุ่มชนนั้น ๆ ก็จะมีอำนาจต่อรองจากสิ่งเบียดขับต่าง ๆ ที่เป็นปัจจัยในเชิงลงที่จะเข้ามากระทบให้กลุ่มชนล่มสลายลงไป

การดำรงรักษาอัตลักษณ์ จึงเป็นสิ่งสำคัญต่อความเป็นชุมชนเพราะอัตลักษณ์เป็นสิ่งที่มีความคุณค่าและสร้างคุณค่าแก่กลุ่มชนและชุมชน ซึ่งเป็นการสร้างความรู้สึกร่วมกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของกลุ่มชน อัตลักษณ์และประวัติศาสตร์ชุมชนยังเป็นเครื่องค้ำยันให้กลุ่มชนในชุมชนได้เห็นถึงความสำคัญของตนเองและชุมชน อีกทั้งยังเป็นสิ่งที่จะเสริมให้กลุ่มชนได้เกิดความรู้สึกรักถึงรากเหง้าของตนเอง ประเพณีและพิธีกรรมตามความเชื่อได้เข้ามามีบทบาทในการทำหน้าที่ถ่ายทอดเรื่องราวต่าง ๆ ผ่านกระบวนการของการประกอบพิธีกรรมในรูปแบบต่าง ๆ

การประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อของชาวไทยเขมรนอกจากเป็นการประกอบขึ้นเพื่อการบวงสรวงเช่น ไห้ว หรืออ้อนวอนสิ่งเร้นลับที่อยู่นอกเหนือธรรมชาติให้ช่วยคลี่คลายในสิ่งที่ร้องขอแล้ว การประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อยังมีนัยแฝงเร้นเกี่ยวกับการทำหน้าที่ในการให้องค์ความรู้กับกลุ่มชนในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความเป็นตัวตนของตนเอง และประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชน และอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม สังกมในรูปแบบต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชนอีกด้วย

ตัวอย่างเช่น พิธีแซนควาย หรือพิธีเช่นเจ้าที่ไร่นา ก็เป็นหนึ่งในพิธีกรรมที่ทำหน้าที่ถ่ายทอดเรื่องราวของชุมชนในประเด็นที่เกี่ยวกับการประกอบอาชีพของชาวไทยเขมรได้เป็นอย่างดี ด้วยการเล่าเรื่องราวให้เห็นถึงประวัติศาสตร์การประกอบอาชีพของชาวชุมชน ในยุคอดีตจะประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรโดยเน้นการปลูกข้าว และพืชไร่ต่าง ๆ ไว้บริโภคในครัวเรือน หรือพิธีแซนควานตาหรือพิธีเช่นผิบรรพบุรุษ ในวันเป็นทมหรือสารทใหญ่ ชาวชุมชนในแต่ละครอบครัวจะจัดกระบุงไปเช่น ไห้วผิบรรพบุรุษ ภายในกระบุงบรรจุเครื่องอุปโภคบริโภคไว้มากมายหลายชนิด ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นพืชผลทางการเกษตรต่าง ๆ เช่น ข้าว ตะไคร้ พริก เป็นต้น ที่ชาวชุมชนปลูกไว้ใช้บริโภคในครัวเรือน โดยพืชผลเหล่านี้เป็นสิ่งสำคัญที่สุดที่จะบรรจุไว้ใน

กระบวน ด้วยเหตุผลว่าบรรพบุรุษผู้ล่วงลับนิยมที่จะบริโภคพืชผักเหล่านี้เมื่อครั้งก่อนที่จะล่วงลับไป เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงวิถีทางการเกษตรที่บรรพบุรุษเคยทำเมื่อครั้งอดีตได้เป็นอย่างดี

3. สังสอนให้เห็นคุณค่าและสัจธรรมของชีวิต

พิธีกรรมตามความเชื่อของชาวไทยเขมร ส่วนใหญ่เป็นพิธีกรรมที่ประกอบขึ้น โดยมีนัยแฝงเร้นที่ส่งผลทางจิตวิทยากับกลุ่มชน ประเด็นหนึ่งที่แฝงมากับพิธีกรรมก็คือการสังสอนกลุ่มชนให้ดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่า สร้างประโยชน์ให้กับบุพการี ให้กับตนเองและชุมชน รวมทั้งยังเป็นการสังสอนให้เห็นถึงสัจธรรมความเป็นจริงของชีวิตที่เป็นไปตามวัฏจักรของวงจรชีวิต ที่ไม่มีใครสามารถหลีกเลี่ยงหนีพ้นได้

พิธีกรรมตามความเชื่อของชาวไทยเขมรที่เป็นตัวอย่างของการให้การสังสอนให้เห็นคุณค่าและสัจธรรมของชีวิตคือพิธีบ่อนขมอม หรือบุญงานศพ ในระหว่างที่มีขบวนแห่ศพไปทำการฌาปนกิจยังด้วยการเผายังเมรุ หรือฝังยังป่าช้า สัปเหร่อที่เดินนำหน้าขบวนแห่ศพจะมีการโปรยข้าวตอกที่เรียกเป็นภาษาเขมรว่า “ปรายเลียง” ไปทางตลอดระยะทางที่ขบวนแห่เคลื่อนไป ซึ่งการโปรยข้าวตอกนี้เพื่อวัตถุประสงค์เพื่อเป็นนัยสังสอนบุคคลที่ยังมีชีวิตอยู่ให้เห็นถึงสัจธรรมของชีวิตที่จะต้องมีการเกิด แก่ เจ็บและตาย ไม่มีบุคคลใดบนโลกนี้หลีกเลี่ยงการรวนวายตายและเกิดได้เหมือนดังข้าวตอกที่ถูกโปรยอยู่เกลื่อนพื้นดิน นอกจากนี้ในขบวนแห่ศพยังมีลูกหลานของผู้ตายจำนวน 4 คน ถือหม้อดินที่เรียกเป็นภาษาเขมรว่ากะออมไปในขบวนแห่ด้วย โดยกะออมที่นำมาทั้ง 4 ใบนี้ชาวไทยเขมรเชื่อว่าเป็นตัวแทนของประกอบธาตุร่างกายของมนุษย์ คือดิน น้ำ ลมและไฟ และเมื่อขบวนแห่ศพไปถึงยังทางที่เป็นทางแยกสัปเหร่อก็จะนำกะออมมาทาบให้แตกและกล่าวด้วยประโยคเพื่อเป็นคติสอนใจในแนวทางว่าชีวิตคนเรานั้นไม่เที่ยงแท้มีเกิดก็ต้องมีตายเหมือนดังหม้อดินที่ถูกทาบให้แตกนี้

การดำรงอยู่ของประเพณี พิธีกรรมและความเชื่อ

ประเพณี พิธีกรรมและความเชื่อต่าง ๆ ของชาวไทยเขมรในพื้นที่อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี ที่ปฏิบัติสืบต่อกันมาจากบรรพบุรุษตั้งแต่ครั้งอดีต โดยภาพรวมส่วนใหญ่รูปแบบของพิธีกรรมจะมีลักษณะแบบเดียวกับกลุ่มชาวไทยเขมรที่อยู่ในพื้นที่ทางตอนใต้ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (อีสานใต้) ซึ่งกลุ่มชนทางพื้นที่อีสานตอนใต้ส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มชนที่มีเชื้อสายเขมรเหมือนกับกลุ่มชนในพื้นที่อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี

จากการศึกษาข้อมูลพบว่าอีสานตอนใต้ถือได้ว่าเป็นจุดศูนย์กลางของวัฒนธรรมไทยเขมร ด้วยเหตุที่มีชาวไทยเชื้อสายเขมรอาศัยอยู่ในอีสานตอนใต้เป็นจำนวนมาก โดยพื้นที่อีสานตอนใต้เป็นพื้นที่ที่อยู่อาศัยของชาวไทยเขมรมาตั้งแต่ประมาณราวพุทธศตวรรษที่ 17 ซึ่งเป็นพื้นที่ที่

มีการค้นพบสิ่งปลูกสร้างที่เป็นโบราณสถานมากมาย โดยมีหลักฐานที่สามารถยืนยันได้ว่าเป็นการสร้างขึ้นจากฝีมือของกลุ่มชาวเขมรที่เจริญรุ่งเรืองอย่างมากในช่วงพุทธศตวรรษที่ 17 โบราณสถานที่พบ เช่น ปราสาทพนมรุ้ง ปราสาทพิมาย เป็นต้น แต่ด้วยปัจจัยทางด้านสภาพกายภาพบริเวณพื้นที่ตั้งชุมชนอยู่อาศัยของชาวไทยเขมรพื้นที่อำเภอโป่งน้ำร้อน และปัจจัยเรื่องระยะห่างด้านกายภาพจากศูนย์กลางของวัฒนธรรม จึงส่งผลให้วิถีปฏิบัติด้านพิธีกรรมความเชื่อหลายอย่างถูกเปลี่ยนแปลงไป และยังมีหลายพิธีกรรมความเชื่อที่ยังคงปฏิบัติกันอยู่ในชุมชน

กลุ่มชาวไทยเขมรเป็นกลุ่มชนที่อาศัยอยู่ตามแนวพรมแดนที่ติดกับประเทศกัมพูชาเป็นส่วนใหญ่ การติดต่อปะทะสังสรรค์กันระหว่างกลุ่มชนนอกชุมชนจึงเป็นในลักษณะที่มีไม่มาก วัฒนธรรมนอกชุมชนจึงเข้าไปมีอิทธิพลกับความเชื่อเดิมของชาวไทยเขมรได้ในวงจำกัด และไม่เพียงพอที่จะทำให้ความเชื่อของกลุ่มชนลดทอนความสำคัญ หรือเลือนหายไปอย่างที่ไม่หลงเหลือเค้าโครงความเชื่อเดิม หลายพิธีกรรมความเชื่อที่พบในชุมชนยังคงอยู่อย่างเข้มแข็งและประเพณีปฏิบัติกันในรูปแบบเดิมมาตั้งแต่ครั้งอดีต แต่ก็มีหลายพิธีกรรมที่ถูกลดทอนความสำคัญของการประกอบพิธีกรรมลงไป รวมทั้งมีพิธีกรรมความเชื่อหลายพิธีกรรมเช่นกันที่เลือนหายไปจากชุมชนเหลือไว้เพียงคำบอกเล่าไม่มีการประกอบพิธีกรรมขึ้นอีกในชุมชนชาวไทยเขมรในปัจจุบัน เหตุหรือปัจจัยประการหนึ่งที่ส่งผลให้พิธีกรรมเหล่านี้ยังคงสถานภาพเป็นไปอย่างอย่างไร ปัจจัยหนึ่งที่สำคัญคือผู้ที่ทำหน้าที่ประกอบพิธีกรรม หรือหมอปิธี หรือเจ้าพิธี (อาจารย์ตามคำเรียกของชาวไทยเขมร)

ลักษณะการดำรงอยู่ของประเพณี พิธีกรรมและความเชื่อ

พิธีกรรม ความเชื่อต่าง ๆ ที่ชาวไทยเขมรปฏิบัติกันอยู่ในชุมชนโดยส่วนใหญ่จะเป็นความเชื่อที่ปฏิบัติสืบต่อ ๆ กันมาตั้งแต่ครั้งอดีต ซึ่งอาจถูกปรับเปลี่ยนรูปแบบของการประกอบพิธีกรรมไปบ้าง ซึ่งการเปลี่ยนแปลงปรับเปลี่ยนจะเป็นไปในกรอบเพื่อให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตประจำวัน สภาพเศรษฐกิจ สภาพสังคมของชาวชุมชน รวมทั้งชาวไทยเขมรในชุมชนยังได้ประดิษฐ์พิธีกรรมตามความเชื่อขึ้นมาเพิ่มเติมอีกหลายรูปแบบ ลักษณะการดำรงอยู่ของประเพณี พิธีกรรมและความเชื่อของชุมชนชาวไทยเขมรมีอยู่ 3 ลักษณะ ดังต่อไปนี้

1. คงอยู่แต่ถูกเปลี่ยนแปลงรูปแบบ

พิธีกรรมความเชื่อที่ชุมชนชาวไทยเขมรยังคงปฏิบัติตามแบบแผนที่เคยกระทำสืบต่อกันมาตั้งแต่ครั้งอดีต และได้มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบไปเพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและวัฒนธรรมที่ชาวชุมชนได้รับอย่างมากมาตลอดช่วงอายุของการก่อตั้งชุมชน เช่นการเปลี่ยนแปลงความเชื่อเรื่องครุฑกำเนิด ที่เชื่อว่าเด็กทารกชาวไทยเขมรทุกคนที่เกิดมาจะมีเทพเจ้าผู้คุ้มครองเด็กติดตัวเด็กมาตั้งแต่คลอดออกมาครรรภ์มารดา ซึ่งเทพเจ้านี้จะมีอยู่ทั้งหมด 4 องค์ การจะ

รับรู้ได้ว่าเด็กทารกคนใดมีเทพเจ้าองค์ใดเป็นเทพประจำตัวแต่เดิมจะใช้วิธีสังเกตจากสายรกของเด็กทารกแรกเกิดซึ่งมีอยู่ด้วยกัน 4 ลักษณะ คือครอบศีรษะ พันตัว บิดเกลียว และครอบศีรษะพร้อมกับพันตัวด้วย แต่ละลักษณะของสายรกที่ติดมากับตัวทารกก็จะเป็นเครื่องบ่งชี้ว่าเด็กคนนั้นมีครูท่านใดเป็นผู้หน้าที่ปกป้องคุ้มครอง ครั้งโบราณการทำคลอดจะใช้วิธีการหมอมูมิปัญญาพื้นบ้านเป็นผู้ทำคลอดที่เรียกกันว่าหมอดำแย หรือเรียกเป็นภาษาเขมรว่า “จมีอบ” การสังเกตจากสายรกหมอดำผู้ทำคลอดจะเป็นผู้สังเกตว่าทารกเมื่อแรกคลอดจะมีลักษณะของสายรกแบบใด แต่ด้วยความเปลี่ยนแปลงทางการแพทย์ ที่นำการทำคลอดสมัยใหม่เข้ามาในชุมชนส่งผลให้กลุ่มชนในชุมชนละทิ้งวิธีการทำคลอดด้วยหมอดำแย มาเป็นการทำคลอดด้วยวิธีการสมัยใหม่จึงไม่สามารถสังเกตสายรกของทารกได้ แต่ชาวชุมชนยังคงมีความเชื่อเรื่องครูกำเนิดอยู่ ชาวชุมชนจึงได้ปรับเปลี่ยนวิธีเพื่อที่จะได้ทราบว่าทารกมีครูองค์ใดเป็นครูประจำตัว ด้วยการนำวิธีการเสี่ยงทาย (บุญ) มาทำนายดูว่าเด็กทารกมีเทพเจ้าองค์ใดมีเทพประจำตัวผู้คุ้มครองทารก

พิธีกรรมการบวชนาค ที่เรียกเป็นภาษาเขมรว่า “บือนบ๊วะเนียก” การบวชนาคนั้นในชุมชนชาวไทยเขมรยังคงมีการบวชให้กับลูกหลานอยู่ แต่สิ่งที่เลือนหายไปคือรูปแบบของพิธีกรรมบวชนาค ซึ่งในครั้งอดีตจะมีการจัดพิธีกรรมอย่างใหญ่โต มีขบวนแห่จากบ้านของนาคไปยังวัด ในระหว่างที่ขบวนบวชเคลื่อนไปยังวัดจะมีกลุ่มคนที่สมมติว่าเป็นเหล่ามารมาคอยดักรออยู่ระหว่างทางคอยกลั่นแกล้งไปให้ขบวนแห่ไปยังวัดได้อย่างสะดวก เป็นข้อคิดสอนใจว่าการกระทำทุกอย่างย่อมมีอุปสรรคขวากหนามอยู่ตลอดเวลาและจะต้องฟันฝ่าอุปสรรคเหล่านั้นไปให้จงได้ หรือแม้แต่พิธีกรรมเรียกขวัญนาคตามแบบ โบราณที่เรียกเป็นภาษาเขมรว่า “เฮา ปลีก เนียก” ก็ได้เลือนหายไปจากชุมชนชาวไทยเขมร ซึ่งในปัจจุบันการบวชนาคจะมีรูปแบบขั้นตอนของพิธีกรรมแบบชาวไทยในภาคกลาง โดยมีการเชิญหมอมูมิปัญญาทำขวัญนาคแทนพิธีเรียกขวัญนาค

ประเพณีพิธีกรรมตามความเชื่อของชาวไทยเขมรอีกหลายลักษณะที่ถูกปรับเปลี่ยนรูปแบบไป ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับวิถีปฏิบัติของชาวชุมชนที่เป็นไปในแนวทางเดียวกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ พิธีบุญหรือพิธีเสี่ยงทาย เป็นอีกพิธีกรรมที่ถูกปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับสภาพสังคม โดยแนวคิดหลักของพิธีบุญคือเสี่ยงทายเพื่อสืบเสาะค้นหาต้นเหตุของอาการเจ็บป่วยของบุคคลต่าง ๆ โดยมีฐานคิดความเชื่อว่าการเจ็บป่วยเกิดจากการกระทำของภูตผีวิญญาณต่าง ๆ หมอพิธีก็จะเสี่ยงทายเพื่อหาว่าอาการเจ็บป่วยเกิดขึ้นจากการกระทำของภูตผีตนใด แต่ในปัจจุบันชุมชนชาวไทยเขมรได้ปรับประยุกต์นำเอาพิธีเสี่ยงทายมาใช้เพื่อจุดประสงค์อื่น ๆ ที่นอกเหนือไปจากที่เคยปฏิบัติสืบต่อกันมาเมื่อครั้งอดีต โดยนำพิธีบุญมาเสี่ยงทายเพื่อที่จะได้รับรู้ว่าทารกมีเทพองค์ใดเป็นประจำตัว (ครูกำเนิด) รวมทั้งยังได้ประยุกต์นำเอาพิธีเสี่ยงทายมาทำนายการได้คืนซึ่งสิ่งของต่าง ๆ ที่เจ้าของสิ่งของนั้นได้ทำหายไป โดยจะเสี่ยงทายว่าสิ่งของที่สูญหายไปนั้น

จะได้คืนกลับมาหรือไม่ และพิธีกรรมคารหรือพิธีทำบุญถ้ำกระดูกบรรพบุรุษ เป็นอีกพิธีกรรมที่ปรับเปลี่ยน โดยพิธีคารที่ชาวชุมชนเคยปฏิบัติสืบต่อมาเมื่อครั้งอดีตคือการนำถ้ำกระดูกที่ใส่อยู่ในภาชนะต่าง ๆ ซึ่งส่วนใหญ่จะเก็บไว้ที่บ้านของลูกหลาน นำไปทำบุญอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลยังที่วัด ซึ่งชาวไทยเขมรจะนำไปยังวัดเกือบจะทุกครั้งที่มีการทำบุญ แต่ปัจจุบันการนำถ้ำกระดูกไปยังวัดได้ถูกปรับเปลี่ยนหรือเพียงการเขียนชื่อบรรพบุรุษลงในกระดาษเพื่อทำบุญอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลเท่านั้น

พิธีกรรมตามความเชื่อต่าง ๆ ของชาวไทยเขมรที่ถูกปรับเปลี่ยนไปนั้น สะท้อนให้เห็นถึงความเลื่อมใสของชาวไทยเขมรที่ยังศรัทธาในความเชื่อนั้น ๆ อยู่ ถึงแม้จะมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบของพิธีกรรมไปบ้าง แต่ยังคงแนวคิดตามความเชื่อดั้งเดิมเอาไว้อย่างเหนียวแน่นมั่นคง รวมทั้งยังเป็นการสะท้อนให้เห็นว่าความเชื่อได้ฝังรากลึกลงไปในชีวิตประจำวันของชาวไทยเขมรที่ยากจะลบเลือนไป ความเชื่อที่ถูกกลบเลือนหายไปจากชุมชนต้องมีเหตุที่ไม่สามารถควบคุมได้อย่างที่สุด ที่ชาวชุมชนร่วมกันสร้างสรรค์กระบวนการต่าง ๆ ที่จะดำรงความเชื่อเหล่านั้นไว้ แต่เกินขีดความสามารถของชาวชุมชนที่จะรักษา ความเชื่อเหล่านั้นจึงกลบเลือนหายไปจากชุมชนเหลือไว้เพื่อเรื่องเล่าเชิงตำนานที่กลุ่มชนอาวุโสเอาไว้เล่าขานให้กลุ่มชนรุ่นใหม่ได้เรียนรู้ต่อไปเพียงเท่านั้น

2. เลือนหายไปเหลือเพียงเรื่องเล่า

ประเพณี พิธีกรรมตามความเชื่อของชาวไทยเขมร นอกจากที่ชาวชุมชนจะปรับเปลี่ยนรูปแบบเพื่อให้สอดคล้องกับวิถีปฏิบัติประจำวัน สอดคล้องกับสภาพการณ์ทางสังคม เศรษฐกิจของชาวชุมชน และสอดคล้องสภาพแวดล้อมของชุมชน นอกจากนี้ยังมีพิธีกรรมตามความเชื่อหลายรูปแบบที่ได้ชาวชุมชนได้ลดทอนความสำคัญลงไป จนกระทั่งได้กลายเป็นพิธีกรรมที่ไม่มี ความสำคัญสำหรับชาวชุมชนไทยเขมรอีกต่อไป ซึ่งพิธีกรรมตามความเชื่อที่เลือนหายไปโดยส่วนใหญ่จะเป็นพิธีกรรมที่จะต้องมีการทำพิธีเป็นผู้ประกอบพิธี มีเหตุและปัจจัยหลายประการที่ทำให้พิธีกรรมตามความเชื่อเลือนหายไปจากชุมชน เหตุผลสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้พิธีกรรมตามความเชื่อเหล่านี้เลือนหายไปก็คือไม่เจ้าพิธีผู้ทำพิธี เพราะขาดการสืบทอดมาเจ้าพิธีรุ่นก่อน

พิธีกรรมตามความเชื่อที่ได้เลือนหายไปจากชุมชนชาวไทยเขมร เช่นพิธีกรรมปะเก๊ะ ซึ่งเป็นพิธีกรรมที่ประกอบขึ้นเพื่อเป็นการปิดเป่าสิ่งร้ายต่าง ๆ ออกไปจากชุมชน ปะเก๊ะเป็นพิธีกรรมในระดับชุมชนโดยกลุ่มชนในชุมชนจะร่วมมือกันประกอบพิธีกรรมขึ้นมา การที่ชุมชนจะประกอบพิธีกรรมปะเก๊ะจะเกี่ยวเนื่องกับความเชื่อเรื่องนางบอกเหตุร้าย ชาวไทยเขมรเชื่อว่าถ้าพบเจอ นางบอกเหตุเหล่านี้ เช่นมีฟ้าผ่ากลางชุมชน มีสัตว์ร้ายเข้ามาในชุมชน จะเกิดเหตุการณ์ที่ไม่ดีกับชุมชน และกลุ่มชนในชุมชน และเพื่อให้สิ่งร้ายเหล่านี้หายไปจากชุมชนชาวชุมชนจะต้องประกอบ

พิธีกรรมปะเกาะขึ้นมาเพื่อเป็นการปิดสิ่งชั่วร้ายต่าง ๆ ให้ออกไปจากชุมชน โดยจะมีเจ้าพิธีเป็นผู้ประกอบพิธี ชาวชุมชนทุกคนก็จะมาร่วมในพิธี ซึ่งพิธีกรรมนี้ก็ได้อ่อนหายไปจากชุมชน

นอกจากนี้ความเชื่อเรื่องแม่เดิม ที่เชื่อว่าทารกทุกคนที่ถือกำเนิดขึ้นมาได้นั้นเกิดขึ้นจากฝีมือสร้างของแม่เดิมที่เป็นผีพราย ซึ่งแม่เดิมนั้นจะดูแลทารกตลอดจนกระทั่งคลอดออกมาจากครรภ์มารดา และเมื่อคลอดออกมาแล้วยังคงติดตามมาดูแลเด็กทารก บางครั้งก็จะมาล้อเล่นกับเด็ก เด็กก็จะแสดงอาการปฏิกิริยาในขณะนอนด้วยการขี้หรือหิวเราะ และเมื่อแม่เดิมเห็นว่าเด็กมีแม่ผู้ดูแลใหม่จึงคิดที่น่ากลัวเด็กกลับไปอยู่ยังโลกภูตผีที่ตนเองอยู่ด้วยการดลบันดาลให้เด็กมีอาการเจ็บป่วยต่าง ๆ ครั้งอดีตเมื่อเด็กคลอดออกมาจากครรภ์มารดา ชาวไทยเขมรก็จะต้องทำพิธีแบ่งลูกผีลูกคน เพื่อเป็นการตัดขาดจากแม่เดิม และเป็นการรับขวัญเด็กที่คลอดใหม่ ซึ่งพิธีกรรมและความเชื่อเรื่องแม่เดิมนั้นได้อ่อนหายไปจากชุมชนชาวไทยเขมรโดยสิ้นเชิง เหลือเป็นเพียงเรื่องเล่าที่เล่าสืบต่อกันมาสู่ลูกหลานในปัจจุบันเท่านั้น

พิธีกรรมโกนจุกที่เรียกเป็นภาษาเขมรว่ากอร์เซาะก่าป้อด ชุมชนชาวไทยเขมรในครั้งอดีตพ่อแม่ของเด็กจะนิยมไว้จุก ให้กับลูกหลานของตน และเมื่ออายุครบตามกำหนด ซึ่งชาวไทยเขมรจะถือฤกษ์อายุที่เป็นเลขคี่ คือ 9 ปี 11 ปี และ 13 ปี ในการประกอบพิธีโกนจุก เพราะเชื่อว่าเลขคี่เป็นเลขมงคลตามคำที่ว่า “ดึกอยู่ คู่หนี” ดึกคือคี่ที่แปลว่าอยู่หรือดี โดยพิธีกรรมโกนจุกก็จะประกอบพิธีกรรมกันอย่างใหญ่โต มีเจ้าพิธีมาประกอบพิธี และมีการเชิญแขกมาร่วมงานมากมาย แต่ในปัจจุบันพิธีกรรมตามความเชื่อเรื่องการโกนจุกให้อ่อนหายไปจากชุมชน ซึ่งสาเหตุที่เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้พิธีกรรมนี้หายไปคือความเปลี่ยนแปลงด้านความเชื่อเรื่องการไว้จุกให้กับเด็กที่เกิดใหม่หมดไปจากชุมชน ซึ่งปัจจุบันการไว้จุกได้ถูกทอดทิ้งความสำคัญไปตามความเจริญทางด้านการพยาบาล เพราะแนวคิดหลักของความเชื่อเรื่องการไว้จุกนั้นเพื่อที่จะปกปิดส่วนกระหม่อมของเด็กทารกเมื่อแรกเกิด แต่เมื่อวิทยาการสมัยใหม่ได้ให้คำตอบที่ชัดเจนเรื่องกระหม่อมของเด็ก ซึ่งเป็นคำตอบที่ขัดแย้งกับความเชื่อเดิมของชาวไทยเขมรที่เชื่อว่าการไว้จุกหรือการเหลือผมไว้ตรงกระหม่อมนั้นจะเป็นที่อยู่ที่พักของขวัญ และเชื่อว่าการไว้จุกจะช่วยให้เด็กเลี้ยงง่าย ไม่งอแง หรือไม่เจ็บไข้ เมื่อชาวชุมชนได้รับข้อมูลใหม่ที่สามารถเชื่อถือได้เข้ามาช้อย่นแย้งกับความเชื่อเดิม จึงทำให้ความเชื่อเรื่องการไว้จุกจึงถูกกลบเกลื่อนไปด้วยข้อมูลที่เข้ามาใหม่ ส่งผลให้การไว้จุกกับเด็กเป็นสิ่งที่ไม่จำเป็นอีกต่อไป

3. ประดิษฐ์ขึ้นมาใหม่

ชุมชนชาวไทยเขมรในพื้นที่อำเภอโป่งน้ำร้อน หลายพิธีกรรมตามความเชื่อได้ถูกประดิษฐ์ขึ้นมาใหม่ ซึ่งพิธีกรรมที่ถูกประดิษฐ์ขึ้นมาโดยมีพื้นฐานที่สอดคล้องประสานกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่อยู่บนพื้นฐานตามลักษณะทางสภาพภูมิศาสตร์ หรือภูมิประเทศที่เป็นที่ตั้งของชุมชนชาว

ไทยเขมร พิธีกรรมที่ประดิษฐ์ใหม่จะถูกประดิษฐ์ที่สอดคล้องไปกับฐานความคิดที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อเดิมที่มีอยู่ และได้ประยุกต์ ปรับเปลี่ยนวิธีการของพิธีกรรมจนกลายเป็นพิธีกรรมตามความเชื่อแบบใหม่ที่แปลก และแตกต่างไปจากพิธีกรรมที่ชาวชุมชนเคยปฏิบัติสืบต่อมาตั้งแต่ครั้งอดีต รวมทั้งแปลกและแตกต่างไปจากพิธีกรรมตามความเชื่อที่ชาวเขมรได้ยึดถือปฏิบัติกันที่ศูนย์กลางของวัฒนธรรมเขมรในประเทศกัมพูชา และวัฒนธรรมศูนย์กลางไทยเขมรในชุมชนชาวไทยเขมรเขตจังหวัดอีสานตอนใต้

สภาพภูมิประเทศที่เป็นที่ตั้งของชุมชนชาวไทยเขมรอาศัยอยู่ในเขตที่เป็นป่ารกทึบ เป็นสภาพภูมิอากาศร้อนชื้นของตามสภาพภูมิอากาศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สภาพอากาศร้อนชื้นจะพบการระบาดของยุงซึ่งเป็นพาหะนำพาโรคที่ก่อให้เกิดอาการเจ็บป่วยต่าง ๆ มากมาย และยุงที่มีผลต่อชาวไทยเขมรคือยุงก้นปล่องที่เป็นพาหะนำโรคไข้มาเลเรีย ในชุมชนพบการแพร่ระบาดของโรคไข้มาเลเรีย หรือไข้ป่า ใช้เหล็กล้อมตามคำเรียกของชาวไทยเขมรในพื้นที่ ช่วงระยะเวลาที่วิทยาการทางการแพทย์บาลสมัยใหม่ยังเข้าไม่ถึงชุมชน ชาวไทยเขมรได้รับความทุกข์ทรมารจากการเจ็บป่วยจากโรคไข้ป่าอย่างแสนสาหัส ชาวชุมชนได้อาศัยวิธีการรักษาด้วยการนำสมุนไพรต่าง ๆ ที่สามารถหาได้รอบชุมชนมาช่วยรักษาอาการเจ็บป่วย แต่สมุนไพรที่ไม่สามารถที่จะรักษาอาการเจ็บป่วยจากไข้มาเลเรียได้อย่างสิ้นเชิง ชาวชุมชนจึงได้มีการประดิษฐ์พิธีกรรมการรักษาพยาบาลด้วยวิธีนำความร้อนมาช่วยบรรเทาอาการเจ็บป่วยจากไข้ป่า (มาเลเรีย) ด้วยการนำไฟมาจุดที่บริเวณหน้าท้องของผู้ป่วยเพื่อบรรเทาอาการเจ็บป่วย พิธีกรรมที่เรียกเป็นภาษาเขมรว่า “โอ้จ๊ะป๊ะ” เป็นวิธีการที่ผสมกลมกลืนกับหลักความเชื่อเรื่องผี โดยระหว่างขั้นตอนการรักษาจะมีการอ้อนวอนให้ผีครูอาจารย์มาช่วยในการรักษา ซึ่งโอ้จ๊ะป๊ะเป็นวิธีการรักษาพยาบาลที่ช่วยประคับประคองกลุ่มชนชาวไทยเขมรให้สามารถผ่านพ้นอาการเจ็บป่วยจากไข้มาเลเรียซึ่งระบาดอย่างหนักในช่วงเวลาที่ระบบการอนามัยสมัยใหม่ยังไม่เข้าไปถึงยังชุมชน

นอกจากชุมชนชาวไทยเขมรยังได้มีการประดิษฐ์พิธีกรรมสะพานหรือพิธีกรรมแก้เคล็ด ซึ่งเป็นพิธีกรรมที่มีพื้นฐานความเชื่อที่ว่าความเจ็บป่วย หรือการได้รับแต่สิ่งร้ายต่าง ๆ เข้ามาในชีวิตเกิดจากเพราะว่าคู่สามี – ภรรยาที่แต่งงานกันมีความเกี่ยวข้องกันทางบรรพบุรุษซึ่งเมื่อแต่งงานอยู่กินกันแล้วก็จะทำให้ไม่เจริญก้าวหน้าหรือป่วยไข้บ่อย ๆ จะต้องทำพิธีแก้เคล็ดเพื่อส่งเสริมให้ชีวิตความเป็นอยู่ของคู่สามี – ภรรยาได้พบพานแต่ความสุข ซึ่งพิธีกรรมเหล่านี้ถูกประดิษฐ์ขึ้นมาใหม่ในชุมชน ซึ่งเป็นการประดิษฐ์ใหม่ตามฐานความรู้ของอาจารย์ที่เป็นผู้ประกอบพิธีที่มีความรู้เรื่องการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ และนำมาผูกโยงจนกลายมาเป็นพิธีกรรมสะพาน

พิธีกรรมแซนจูนเป็นอีกหนึ่งตัวอย่างของพิธีกรรมที่ชาวไทยเขมรได้ประดิษฐ์ขึ้นมาใหม่ ซึ่งเป็นพิธีกรรมตามฐานคิดความเชื่อที่ว่าความเจ็บไข้ในลักษณะต่าง ๆ ที่ชาวชุมชนได้รับนั้นเกิดจาก

การกระทำของวิญญาณสิ่งชั่วร้ายต่าง ๆ ที่เข้ามาสิงสถิตอยู่ในร่างกายของผู้เจ็บป่วย จึงจำเป็นจะต้องประกอบพิธีขึ้นมาเพื่อขับไล่ให้ภูตผีเหล่านั้นออกไปจากร่างกายของผู้ป่วย ด้วยการเชิญเจ้าพิธีมาประกอบพิธีกรรมเช่นส่ง (แซนจูน) เพื่ออัญเชิญหรือขับไล่ให้ดวงวิญญาณภูตผีให้ไปยังสถานที่อื่นที่ไม่ใช่ในชุมชนหรือในร่างกายของกลุ่มชนในชุมชน แซนจูนเป็นพิธีกรรมที่ต่อยอดจากฐานความคิดความเชื่อพิธีปะจี้หรือพิธีปิดเป่าสิ่งร้าย โดยปะจี้มีฐานความเชื่อว่าตัวตนของคนจะมีสิ่งร้ายต่าง ๆ เช่น โรคภัย ภูตผี อาศัยอยู่จำเป็นต้องทำการปิดเป่าสิ่งเหล่านั้นออกไปให้พ้นจากร่างกาย โดยพิธีปะจี้จะพบได้เป็นส่วนหนึ่งของการประกอบพิธีกรรมแซนการ์ (แต่งงาน) พิธีแก้ครีว (แก้เคล็ด) และพิธีกรรมอื่น ๆ

ปัจจัยที่มีผลต่อการดำรงอยู่ของประเพณี พิธีกรรมและความเชื่อ

ประเพณี พิธีกรรมและความเชื่อ สามารถที่จะดำรงอยู่ได้ในชุมชนจะต้องมีปัจจัยหลายอย่างที่ยึดเหนี่ยว ส่งเสริมให้พิธีกรรมตามความเชื่อเหล่านั้นให้คงอยู่ ซึ่งปัจจัยเหล่านี้อาจจะเกิดจากการกระทำของกลุ่มชนหรือปัจเจกชน ซึ่งเป็นไปตามวิถีปฏิบัติของกลุ่มชนที่อยู่ในชุมชน พิธีกรรมตามความเชื่อของชุมชนชาวไทยเขมร ก็มีหลายปัจจัยที่หนุนเสริมให้ยังคงดำรงอยู่ในชุมชน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. การปลูกฝังความเชื่อสู่กลุ่มชนรุ่นต่อ ๆ ไป

การประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อของชาวไทยเขมร ได้สอดแทรกกุศโลบายเข้าไปในพิธีกรรมเพื่อเป็นการปลูกฝังค่านิยมและความเชื่อไปสู่กลุ่มชนในชุมชน ซึ่งกุศโลบายนั้นที่ถูกสอดแทรกประกอบเข้าไปในพิธีกรรมต่าง ๆ ที่ประกอบขึ้นในชุมชน โดยเป็นกุศโลบายที่ไม่จำเป็นที่จะต้องมีความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์รองรับ แต่ถ้าหากกลุ่มชนไม่ปฏิบัติตามก็จะมีผลความเชื่อว่าจะได้รับความอัปมงคลต่อชีวิตหรือได้ภัยอันตรายต่าง ๆ โดยชุมชนชาวไทยเขมรได้มีพิธีกรรมหลายแบบที่ได้นำแนวคิดตามหลักการของกุศโลบายมาใช้ในการกล่อมเกลาทางจิตใจให้กับกลุ่มชนในชุมชน และความเชื่อเหล่านี้ได้ถูกถ่ายทอดสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบันความเชื่อเรื่องกุศโลบายต่าง ๆ ก็ยังคงอยู่ในชุมชน

ช่วงเทศกาลสงกรานต์ในชุมชนก็จะมีประเพณีบ่อนแคแสด หรือบุญเดือนห้า ซึ่งจะจัดขึ้นเป็นจำนวนสามวัน ในวันแรกของเทศกาลก็จะมีการตั้งธงชนะมาร (ตั้งปัจจัยเมียร) เพื่อเป็นสัญลักษณ์ของการเริ่มต้นเทศกาลบุญเดือนห้า ซึ่งการตั้งธงเป็นการปฏิบัติตามเรื่องเล่าเมื่อครั้งพุทธกาลว่า ได้มีมารเข้ามาอาละวาดในขณะที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้ากำลังที่จะทำบุญฉลองเจดีย์ 84,000 องค์ พระอุปคุตได้จับมารคนนั้นเอาไว้ได้และนำมาหนีบจนร่างกายของมารลืบแบนไม่มีฤทธิ์ที่จะอาละวาดอีกต่อไป และหลังจากที่ทำพิธีตั้งธงเสร็จสิ้นชาวชุมชนก็จะทำพิธีดักทรายเข้าวัดโดยจะนำพาชนะขนาดเล็กไปดักทรายในหนองน้ำที่อยู่ใกล้ ๆ กับบริเวณที่ตั้งธง โดยทรายที่

นำมาจะมีกุโลบายเพื่อเป็นการสร้างเสริมทางด้านจิตใจกับกลุ่มชน ที่ว่าถ้าใครสามารถนับเม็ดทรายที่นำมานี้ได้จนครบถ้วนบุคคลผู้ที่นำทรายมาก็จะรับเอาสิ่งชั่วร้ายต่าง ๆ เข้ามาในชีวิต แต่ถ้าไม่มีใครสามารถนับเม็ดทรายได้อย่างถูกต้องครบถ้วนผู้ที่นำทรายมาก็จะไม่รับสิ่งชั่วร้ายต่าง ๆ เข้ามาในชีวิต

นอกจากนี้ในการประกอบพิธีกรรมอีกหลายแบบที่ได้นำกุโลบายเข้าส่งเสริมทางด้านจิตใจ ซึ่งผู้ที่ต้องการจะทำพิธีกรรมจะทำกรรมมาใช้ประกอบพิธี ซึ่งกรรมที่ใช้ประกอบพิธีจะมีอยู่หลายแบบ เช่น กรรมเกี้ยวห้อง กรรมสี่เหลี่ยม และกรรมสามเหลี่ยม เป็นต้น โดยกรรมจะมีการนำก้านหญ้าคาเป็นส่วนประกอบ และหลังจากที่ประกอบพิธีกรรมเสร็จสิ้นเจ้าพิธี (อาจารย์) ก็จะนำกรรมไปทิ้งยังนอกชายคาบ้านหรือนำไปลอยน้ำ ระหว่างที่ทิ้งกรรมเจ้าพิธีก็จะกล่าวด้วยประโยคว่า “ถ้าก้านหญ้าคาที่เป็นส่วนประกอบของกรรมนี้เกิดองงามขึ้นมา ผู้ป่วยที่ประกอบพิธีก็รับเอาโรคร้ายต่าง ๆ กลับเข้าสู่ตัว แต่ถ้าก้านหญ้าคาไม่สามารถงอกได้ ขอให้โรคร้ายไข้เจ็บต่าง ๆ จมมลายหายไปจากผู้ป่วย” ซึ่งตามหลักทางวิทยาศาสตร์หญ้าคาไม่สามารถขยายพันธุ์ได้ด้วยก้าน แต่จะขยายพันธุ์ด้วยดอกและราก ฉะนั้นก้านหญ้าคาที่นำมาเป็นส่วนประกอบของกรรมเพื่อเป็นเครื่องประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ เมื่อนำไปทิ้งจึงไม่สามารถที่เจริญเติบโตได้ และหญ้าคาไม่สามารถงอกงามขึ้นมาได้ส่งผลทางจิตวิทยากับผู้ป่วยที่มาทำการรักษากับหมอพิธีได้เป็นอย่างดี

บางพิธีกรรมเช่นพิธีกรรมกัณณว (ตัดเชือกกรรมพันธุ์) พิธีกรรมในขั้นตอนสุดท้ายเจ้าพิธีก็จะนำกรรมไปลอยยังลำน้ำที่มีน้ำไหลอยู่ตลอดเวลา ระหว่างที่เจ้าพิธีลอยกรรมก็จะกล่าวด้วยประโยคว่า “ถ้าเกิดกรรมสามารถลอยทวนกระแสน้ำขึ้นมาได้ขอให้ผู้ป่วยที่ประกอบพิธี จงไม่หายจากอาการเจ็บไข้” ซึ่งหลักความเป็นจริงทางวิทยาศาสตร์สิ่งของที่ลอยอยู่ในลำน้ำที่ไหลอยู่ตลอดเวลาจะไม่มีก้านไหลทวนกระแสน้ำอย่างแน่นอน นอกจากนี้ในพิธีกัณณวหลังจากที่เสร็จพิธีที่กระทำกลางลำน้ำ ระหว่างทางเดินกลับมายังบ้านของผู้เข้าทำพิธีเจ้าพิธียังได้นำยอดไม้ทิ้งไปตามทางและกล่าวด้วยประโยคว่าถ้ายอดไม้เหล่านั้นงอกงามได้อาการเจ็บไข้ของผู้เข้าทำพิธีก็ยังคงอยู่ แต่ถ้ายอดไม้ไม่สามารถงอกงามได้ขอให้อาการเจ็บป่วยจมมลายหายไป ซึ่งยอดไม้ที่เจ้าพิธีนำมาทิ้งตามรายทางนั้น เป็นยอดอ่อนของไม้ชนิดต่าง ๆ ที่ไม่สามารถเจริญงอกงามได้

ดังที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าการประกอบพิธีกรรมของชาวไทยเขมรจะเป็นการประกอบพิธีกรรมที่สอดคล้องกับกุโลบายที่เป็นคำพูดในเชิงให้กำลังใจในการต่อสู้กับอาการเจ็บป่วยของผู้ป่วยที่มาให้เจ้าพิธีประกอบพิธีให้ เหล่านี้เป็นการตอกย้ำให้เห็นว่าพิธีกรรมตามความเชื่อในชุมชนเป็นพิธีกรรมที่ประกอบขึ้นเพื่อเป็นการส่งเสริมทางด้านจิตใจให้การส่งเสริมให้ต่อสู้กับอาการเจ็บที่ผู้ป่วยเหล่านั้นเผชิญอยู่ทั้งสิ้น

2. มีพลวัต

ประเพณี พิธีกรรมและความเชื่อของชาวไทยเขมรได้มีการปรับปรุง ปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ปัจจุบันของชุมชนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เป็นไปตามสภาพการณ์ทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ซึ่งการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงความเชื่อนั้นจะเป็นการปรับเปลี่ยนที่ยังคงรักษาแก่นของตามความเชื่อดั้งเดิมที่สืบทอดมาตั้งแต่ครั้งบรรพบุรุษเอาไว้ สิ่งที่ถูกปรับเปลี่ยนไปคือรูปแบบของพิธีกรรมตามความเชื่อที่ยังคงสาระสำคัญของความเชื่อนั้น ๆ อยู่

ตัวอย่างเช่นพิธีกรรมกรูกำเนิด (กรูกำเนิด) ที่ฐานคิดความเชื่อว่าเด็กชาวไทยเขมรทุกคนที่เกิดมาจะมีเทพประจำตัวมาคอยดูแล ค้ำครองให้ปลอดภัยจากอันตรายต่าง ๆ วิธีที่จะรับรู้ว่ามีเด็กคนนั้น ๆ จะมีเทพเจ้าองค์ใดเป็นเทพประจำตัวจะอาศัยวิธีการเดิมที่สืบทอดกันมาตั้งแต่ครั้งโบราณคือใช้การสังเกตจากสายรก ว่าเด็กมีลักษณะสายรกเป็นอย่างไร แต่ด้วยวิทยาการทางการแพทย์ที่ทันสมัยขึ้นการสังเกตสายรกจึงไม่สามารถกระทำได้ เพราะวิธีการทำคลอดด้วยการใช้หมอดำแยได้หมดไปจากชุมชน ชาวชุมชนก็ได้ปรับเปลี่ยนจากเดิมที่ใช้วิธีการสังเกตจากสายรก มาใช้วิธีการเสี่ยงทายที่เรียกเป็นภาษาพื้นบ้าน “บูน” มาใช้เสี่ยงทายว่าทารกมีเทพเจ้าองค์ใดเป็นผู้คุ้มครอง ซึ่งเป็นการปรับเปลี่ยนในรูปแบบของความเชื่อแต่ยังคงรักษากรอบที่เป็นแก่นของความเชื่อเรื่องกรูกำเนิดอยู่

พิธีบูน เป็นอีกหนึ่งตัวอย่างของพิธีกรรมที่มีพลวัต ปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับวิถีปฏิบัติของชาวไทยเขมรที่ปรับเปลี่ยนไปตามสถานะเศรษฐกิจ และสังคมที่เปลี่ยนไป คือนอกจากจะนำวิธีการบูนมาเสี่ยงทายเพื่อที่จะได้รับรู้ว่าทารกมีเทพเจ้าองค์ใดเป็นเทพประจำตัวแล้ว ชาวไทยเขมรยังได้นำวิธีการบูนมาเสี่ยงทายเพื่อที่จะได้รู้ว่าสิ่งของที่หายไปจะได้กลับคืนมาหรือไม่

การมีพลวัตของประเพณี และพิธีกรรมตามความเชื่อของชาวไทยเป็นส่วนสำคัญที่หลักให้แนวคิดในเรื่องความเชื่อต่าง ๆ ได้คงอยู่ในชุมชนได้อย่างแข็งแรงและมั่นคง ถึงแม้ว่าจะถูกปรับเปลี่ยนรูปแบบไปเพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงที่มากระทบกับวิถีปฏิบัติ แต่ความเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ก็ไม่สามารถที่จะทำให้ศรัทธาที่มีต่อความเชื่อของชาวไทยเขมรได้ถูกลบเลือนไปจากชุมชน

3. การถ่ายทอด สืบทอดความเชื่อ

การถ่ายทอดความเชื่อไปสู่กลุ่มชนรุ่นต่อ ๆ มาเป็นปัจจัยหลักที่สำคัญที่ส่งเสริมให้ประเพณี พิธีกรรมและความเชื่อยังคงดำรงอยู่ในชุมชนการถ่ายทอดความเชื่อในเรื่องราวต่าง ๆ ของชาวไทยเขมร ซึ่งเป็นการถ่ายทอดผ่านกระบวนการที่ถูกผสมกลมกลืนอยู่ในวิถีการดำเนินชีวิตของชาวไทยเขมร ผ่านการประพฤติปฏิบัติและยอมรับตามระเบียบแบบแผนของความเชื่อต่าง ๆ

เหล่านั้น โดยกระบวนการถ่ายทอดความเชื่อจะผสมรวมอยู่ในการกระทำเป็นแบบอย่างของผู้อาวุโส ผ่านวิธีการสั่งสอน ผ่านกระบวนการบอกเล่าจากผู้อาวุโสในชุมชนที่ถ่ายทอดมาซึ่งสมาชิกรุ่นต่อ ๆ ไปในชุมชน หรือสมาชิกในครอบครัว จากกลุ่มชนรุ่นหนึ่งมาสู่คนรุ่นต่อ ๆ มา ซึ่งกระบวนการถ่ายทอดนี้เป็นกลไกสำคัญที่จะคอยผลักดันให้ประเพณี พิธีกรรมและความเชื่อต่าง ๆ ของชาวไทยเขมรยังสามารถดำรงอยู่ในชุมชน และพิธีกรรมความเชื่อต่าง ๆ ก็จะสามารถอยู่ต่อไปถ้าหากกลุ่มชนในชุมชนยังให้ความสำคัญกับกระบวนการถ่ายทอดเหล่านี้

ผู้ที่ทำหน้าที่ถ่ายทอดความเชื่อจะเป็นผู้อาวุโส อาจารย์ (เจ้าพิธีหรือหมอพิธี) ปู่ ย่า ตา ยาย บิดามารดา ซึ่งมีการประพฤติปฏิบัติตามความเชื่อเหล่านั้น ผ่านขั้นตอนการประกอบพิธีกรรม และประเพณีต่าง ๆ ที่ชุมชนชาวไทยเขมรปฏิบัติอยู่สืบต่อมาจากบรรพบุรุษตั้งแต่ครั้งอดีต ซึ่งการถ่ายทอดความเชื่อถือได้ว่าเป็นกลไกที่สำคัญประการหนึ่งที่จะส่งเสริมให้ความเชื่อนั้นยังคงอยู่อย่างเข้มแข็งในชุมชนชาวไทยเขมร ที่ในปัจจุบันได้รับเอาวัฒนธรรมที่ไม่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมไทย เขมรเดิมเข้ามาในชุมชนอย่างมากมาย

4. ผู้ควบคุมให้กลุ่มชนปฏิบัติตามความเชื่อ

การควบคุมกลุ่มชนในปฏิบัติตามความเชื่อเป็นสิ่งสำคัญที่ส่งเสริมให้ความเชื่อเหล่านั้นคงอยู่ เพราะความเชื่อคือสิ่งที่เป็นามธรรมไม่มีใครสามารถจับต้องได้ การที่กลุ่มชนจะเชื่อในสิ่งใด ๆ จะต้องมียุคคนที่เป็นตัวอย่างที่ปฏิบัติให้เห็น รวมทั้งจะต้องมีกลุ่มคนที่คอยควบคุมให้กลุ่มชนรุ่นต่อ ๆ มาได้ประพฤติปฏิบัติตามความเชื่อเหล่านั้น ชุมชนชาวไทยเขมรก็จะมีกลุ่มคนที่คอยควบคุมให้กลุ่มชนในชุมชนให้ปฏิบัติตามความเชื่อที่สืบต่อมาแต่ครั้งอดีต โดยผู้ที่ทำหน้าที่ควบคุมมีทั้งในแบบผู้อาวุโสสอนผู้ด้อยอาวุโสกว่า หรือปู่ ย่า ตา ยาย พ่อ แม่สอนลูกหลานตนเอง

กลุ่มผู้ที่ทำหน้าที่ควบคุมให้กลุ่มชนในชุมชนได้ยึดถือปฏิบัติตามกรอบของความเชื่อนอกจากจะคอยควบคุมให้กลุ่มชนปฏิบัติแล้ว กลุ่มชนเหล่านี้ยังควบคุมผ่านกระบวนการที่เป็นเรื่องเล่าถึงความศักดิ์สิทธิ์ของความเชื่อที่มีต่อสิ่งที่ยอยู่นอกเหนือธรรมชาติ โดยเล่าว่าสิ่งที่ยอยู่นอกเหนือธรรมชาติเหล่านี้สามารถที่บันดาลผลให้เกิดผลดี หรือผลร้ายให้เกิดบุคคลใด ๆ ก็ได้ ตัวอย่างเช่น ความเชื่อเรื่องศาลนักษะดา ที่เชื่อว่าบริเวณที่เป็นที่ตั้งของศาลนักษะดาเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ เป็นเขตหวงห้ามเด็ดขาด และมีเรื่องเล่าถึงอำนาจของศาลปู่ตาที่มีต่อผู้ที่กระทำผิดต่อสถานที่ศาลปู่ตาจนได้รับทุกข์ทรมารต่าง ๆ นานา หรือเรื่องของความศักดิ์สิทธิ์ที่มีต่อความเชื่อเรื่องนักษะดา ที่เล่าว่านักษะดาคอยคุ้มครองผู้ที่ประสบอุบัติเหตุไม่ให้ได้รับอันตราย หรือรอดชีวิตจากอุบัติเหตุมาได้

5. เชื้อถือศรัทธาต่อความเชื่อ

ความศรัทธาในความเชื่อต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญอย่างมากต่อการดำรงอยู่ของความเชื่อ โดยศรัทธาสามารถที่จะทำให้ความเชื่อต่าง ๆ ยังคงอยู่ในชุมชนหรือเลือนหายเป็น

ด้วยเหตุความเชื่อเป็นเรื่องที่อยู่เหนือเหตุผลความเป็นจริงทางวิทยาศาสตร์ ที่ไม่สามารถอธิบายถึงที่มาของปรากฏการณ์ต่าง ๆ ได้ เช่น เชื่อว่ากรูกันเฒ่าจะคอยคุ้มครองไม่ให้ได้รับอันตราย หรือเจ็บไข้ หรือเชื่อว่าเมื่อทำพิธีถอนคุณไสยออกจากตัวผู้ป่วยแล้วก็จะทำให้หายจากการเจ็บป่วย เป็นต้น

ความเชื่อเป็นนามธรรมที่ไม่สามารถจับต้องได้ ถ้าเกิดไม่มีบุคคลที่เชื่อถือต่อความเชื่อ ความเชื่อก็ไม่สามารถดำรงอยู่ในชุมชน ความเชื่อหลายประการที่ชาวไทยเขมรเชื่อถือ เช่น ความเชื่อเรื่องการไว้จุกที่เลื่อนหายไปจากชุมชนชาวไทยเขมร ด้วยเหตุที่ชาวชุมชนไม่ได้เห็นถึงประโยชน์หรือศรัทธาที่จะเหลือผมไว้จุกเพื่อปิดกระหม่อมเด็ก ความศรัทธาต่อคติความเชื่อเรื่องการไว้จุกจึงหมดสิ้นไป เมื่อความเชื่อเรื่องการไว้จุกเลื่อนหายไปจากชุมชนพิธีกรรมการ โกนจุก (กอร์เซาะกำป้อด) ก็สาบสูญไปจากชุมชนชาวไทยเขมรด้วยเช่นกัน

เหตุผลประการสำคัญที่ส่งผลให้ชาวไทยเขมรยังคงเชื่อถือศรัทธาในความเชื่อที่มีอยู่ในชุมชนอยู่นั้น คือเมื่อชาวชุมชนมีความเชื่อต่อสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่นอกเหนือปรากฏการณ์ทางธรรมชาติต่าง ๆ แล้ว สิ่งที่ชาวชุมชนเชื่อถือศรัทธาเหล่านั้น จะก่อให้เกิดผลบางสิ่งกับบุคคลที่มีความเชื่อถือ เช่น เชื่อว่าเมื่อประกอบพิธีเพื่อการรักษาพยาบาลแล้วอาการเจ็บป่วยจะหายไป หรือเชื่อว่าถ้าไม่ประพฤติตนให้เป็นไปตามแนวทางความเชื่อแล้วจะเกิดผลในแง่ลบกับบุคคลที่ประพฤติตนไม่เหมาะสมเป็น ตัวอย่างเช่นความเชื่อเรื่องการรับเชื้อร้ายต่าง ๆ มาจากบรรพบุรุษจนทำให้เกิดอาการเจ็บป่วย จนต้องเชิญเจ้าพิธีมาประกอบพิธีกัณฐ์ (ตัดเชือกกรรมพันธุ์) เพื่อเป็นการตัดขาดจากบรรพบุรุษและตัดขาดจากการรับเชื้อโรคร้ายต่าง ๆ และหลังจากที่ประกอบพิธีแล้วอาการเจ็บป่วยต่าง ๆ ก็ได้ทุเลา หรือหายจากอาการเจ็บป่วย

6. สนองความต้องการของกลุ่มชน

พิธีกรรมตามความที่ถูกประดิษฐ์ขึ้นในชุมชนชาวไทยเขมร โดยส่วนใหญ่จะเป็นพิธีกรรมที่ประกอบขึ้นจากพื้นฐานความเชื่อต่อสิ่งต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อสภาพความมั่นคงทางด้านจิตใจหรือเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจในด้านต่าง ๆ ของชาวชุมชน ซึ่งเป็นพิธีกรรมตามความเชื่อที่สอดคล้องกันอย่างกลมกลืนกับวิถีปฏิบัติในชีวิตประจำวันของชาวชุมชน และเป็นไปตามความประสงค์ของชาวชุมชนที่ต้องการให้เกิดมีพิธีกรรมตามความเชื่อเหล่านั้นขึ้นมา

การเกิดขึ้นของความเชื่อต่อสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่ในชุมชนจุดประสงค์เพื่อเป็นการประคับประคองกลุ่มชนให้รอดปลอดภัยจากอันตรายต่าง ๆ ที่เชื่อว่าเกิดจากสิ่งเร้นลับ ภูตผี วิญญาณต่าง ๆ ตัวอย่างเช่นความเชื่อเรื่องยันต์ปลุกบ้านหรือเรียกเป็นภาษาเขมรว่ายันต์ปะด๊ะ ที่มีพื้นฐานความเชื่อว่ามีที่นำมาสร้างเป็นบ้านเรือนอยู่อาศัยนั้น เป็นไม้ที่มีเทพารักษ์ปกป้องรักษาไม้เหล่านั้นอยู่ และจำเป็นต้องนำยันต์มาติดไว้ที่ไม้เหล่านั้นเพื่อเป็นการขอขมาโทษ และขออนุญาตนำไม้มาใช้สร้างบ้านเรือน และเมื่อทำพิธีขออนุญาตแล้ว เจ้าของบ้านที่นำไม้นั้น ๆ มาสร้างบ้านก็เกิด

ความรู้สึกที่สบายใจไม่ต้องเกรงอำนาจของเทพารักษ์ที่จะมารบกวนผู้ที่อยู่อาศัยในบ้าน ซึ่งยันต์ปลุกบ้านนี้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชาวไทยเขมรที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ที่อุดมไปด้วยพันธุ์ไม้นานาชนิด ยันต์ปะตะยังเป็นการปลุกฝังความเชื่อเรื่องการอนุรักษ์ต้นไม้ ที่ได้ส่งผลถึงพฤติกรรมของชาวชุมชนที่มีต่อต้นไม้ โดยชาวชุมชนจะให้ความยำเกรงต่ออำนาจบารมีของเทพารักษ์ผู้ดูแลต้นไม้ โดยจะไม่ไปทำลายหรือตัดต้นไม้โดยเกินความจำเป็น

นอกจากนี้พิธีกรรมตามความเชื่อที่เกิดขึ้นในชุมชนชาวไทยเขมรโดยส่วนใหญ่จะเป็นพิธีตามความเชื่อที่เกี่ยวกับการรักษาพยาบาล ตัวอย่างเช่นพิธีกรรมการรักษาโรคที่เกิดจากไข้มาเลเรีย ด้วยวิธีการนำไฟจุดที่บริเวณท้องของผู้ป่วย ที่เรียกเป็นภาษาเขมรว่า “โอ้จ๊ะปะ” เป็นพิธีกรรมที่ประดิษฐ์ขึ้นบนพื้นฐานความเชื่อที่เป็นความต้องการของกลุ่มชนชาวไทยเขมรในชุมชนที่พบการระบาดของโรคไข้มาเลเรียเป็นอย่างมาก โดยโอ้จ๊ะปะเป็นหนึ่งในตัวอย่างของพิธีกรรมที่ได้ช่วยประคับประคองกลุ่มชนให้รอดปลอดภัยจากโรคภัยต่าง ๆ ที่ชาวชุมชนเผชิญอยู่